

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Položaj žena
u sportu
u Vojvodini

Na naslovnoj strani:
Kajak na mirnim vodama
Snežana Mihajlović
Foto: Rina Vukobratović
Pančevo, 3. april 2011.

Na unutrašnjoj strani korica:
Mačevanje
Romana Caran i Raško Mičić
Foto: Boris Kočiš
Novi Sad, 16. april 2011.

Stoni tenis
Ružica Popov
Foto: Boris Kočiš
Kikinda, 12. mart 2011.

Vaterpolo
Tijana Tintar
Foto: Rina Vukobratović
Kikinda, 3. april 2011.

Tenis
Tatjana Ječmenica
Foto: Rina Vukobratović
Novi Sad, 16. april 2011.

Sadržaj

O projektu „Istraživanje o položaju žena u sportu u Autonomnoj pokrajini Vojvodini“	7
O Programu afirmacije ženskog sporta u Vojvodini	13
I Uvodna razmatranja	14
II Rezultati istraživanja metodom fokus grupa	16
III Rezultati istraživanja o finansiranju ženskog sporta u opštinama Vojvodine	29
IV Rezultati istraživanja o zastupljenosti žena u granskim savezima Vojvodine	39
V Rodni aspekt Zakona o sportu	55
VI Komentar Zakona o ravnopravnosti polova	59
VII O fotografijama „Žene u sportu“	60
Biografije autorki	61
Pogovor – O diskriminaciji žena u sportu	63
Prilozi	67

Atletika

Snežana Stančetić

Foto: Rina Vukobratović
Novi Sad, 24. mart 2011.

O projektu

Publikacija koja je pred vama predstavlja jedan od rezultata projekta „Istraživanje o položaju žena u sportu u Autonomnoj pokrajini Vojvodini“ koji je realizovala nevladina organizacija „Centar za podršku ženama“ iz Kikinde, u drugoj polovini 2010. godine. Projekat su finansijski podržali Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu (u okviru Programa afirmacije ženskog sporta u Vojvodini) i Resor za sport Opštine Kikinda.

Postavljeni cilj Projekta bio je da se korišćenjem različitih istraživačkih metoda dođe do sveobuhvatne slike stanja, koja bi trebalo da omogući stvaranje dokumenta o položaju žena u sportu i mogućnostima za njegovo unapređenje na teritoriji Autonomne pokrajine Vojvodine.

U kreiranju Projekta pošlo se od činjenice da su, uprkos usvojenim međunarodnim i domaćim dokumentima, zalaganjima sportskih institucija i proklamovanim ciljevima, žene u Srbiji i Vojvodini značajno manje zastupljene u sportu od muškaraca. To se odnosi na većinu sportova i na sve uzrasne grupe. Takođe, žene i dalje nisu faktički izjednačene kada je reč o nagrađivanju u profesionalnom sportu, a njihova zastupljenost u ulogama sportskih liderki, trenerica i sutkinja, upadljivo zaostaje za zastupljenošću muškaraca.

U pripreмноj fazi Projekta uzele smo u obzir rezultate sličnih istraživanja koja su sprovedena u Srbiji i Vojvodini posle 2000-te godine. Evidentirale smo i set proklamovanih vrednosti koje se odnose na učešće žena u sportu, u međunarodnom kontekstu i kod nas. Ti uvidi omogućili su nam jasan okvir u kome ćemo se kretati tokom sprovođenja Projekta.

Navodim najznačajnije:

- **Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije protiv žena** koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija 1979. godine sadrži dva člana u kojima se naglašava obaveza obezbeđivanja učešća žena u sportu. Ona predstavlja kamen temeljac pokreta za prava žena i ratifikovana je u više od 150 zemalja sveta.
- **Međunarodni olimpijski komitet** promovise učešće žena u sportskim aktivnostima, na Olimpijskim igrama i u sportskim organizacijama. Godine 1994. donet je amandman na član 2, paragraf 5 Olimpijske povelje, koji glasi: "MOK snažno podržava promovisanje žena u sportu na svim nivoima i u svim strukturama, naročito u upravnim odborima nacionalnih i međunarodnih sportskih organizacija sa osnovom u striktnoj primeni principa jednakosti između muškaraca i žena".

- **Pokret za jednakost polova u sportu** - mnoge evropske i međunarodne organizacije unutar i van sporta poslednjih petnaestak godina intenzivno se bave pitanjima učešća žena u sportu. Same sportistkinje, treneri i trenerice, sportski lideri i liderke nastoje da uvedu više žena u sport.
- **Zakon o ravnopravnosti polova** koji je Srbija dobila krajem 2009. godine u članu 34 obavezuje obrazovne ustanove da obezbede jednake uslove za aktivno bavljenje sportom za oba pola i da preduzimaju mere podsticanja fizičkog vežbanja i sportskih aktivnosti devojčica i žena. U istom članu stoji i da su „...sportske organizacije i udruženja dužni da obezbede ravnopravan tretman oba pola u razvijanju i finansiranju sportskih aktivnosti i ravnopravnu zastupljenost u organima upravljanja tih organizacija i udruženja.“
- Pored Zakona o ravnopravnosti polova i Zakona o sportu (koji je tokom rada na ovoj publikaciji bio u Skupštinskoj proceduri) u Srbiji su doneti strateški dokumenti koji utvrđuju celovitu politiku države sa ciljem da se eliminiše diskriminacija žena i poboljša njihov položaj u svim oblastima života, uključujući i sport. To se naročito odnosi na Nacionalnu strategiju za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti („Službeni glasnik RS, br. 55/05, 71/05-ispavka, 101/07 i 65/08) i Strategiju za razvoj sporta u Republici Srbiji 2009 – 2013. (Službeni glasnik RS br 110/2008).
- **Sva dosadašnja istraživanja dokumentovala su upadljivo nižu zastupljenosti žena u sportskom sistemu Srbije.** Na primer, u Strategiji za razvoj sporta u Republici Srbiji 2009 – 2013, u odeljku koji opisuje aktuelno stanje u sportu kod nas, navodi se podatak da je od 11.053 zaposlenih u sportu, svega 931 žena i da istovremeno 90% njih radi u tzv. zajedničkim službama
- Takođe, podaci iz istraživanja sprovedenog u sportskim savezima Vojvodine 2004. godine (<http://www.sio.vojvodina.gov.rs/Sport/Vrhunski%20sport/informacija%20zenski%20sport.pdf>) govore da su žene na funkcijama predsednika sportskih saveza **zastupljene sa svega 1,26%**. Kada je reč o trenerskom kadru, **žene su prema istom istraživanju činile svega 4% trenera**, a mogućnost da žene sude u muškoj ligi svedena je na statističku grešku.

Za odluku da se pristupi ovom istraživanju od značaja je bila činjenica da su Centar za podršku ženama i angažovane istraživačice imale značajno iskustvo u saradnji sa ženskim klubovima, ženskim ekipama i sportistkinjama, kao i onim ženama koje zauzimaju leaderske pozicije u vođanskom sportu.

U situaciji kada se u sportskim organizacijama, lokalnim samoupravama, pa čak ni u klubovima sa mešovitim članstvom ne vode (ili pak ne ažuriraju) podaci razvrstani po polu, dobri kontakti bili su presudni da se dođe do potrebnih informacija i istraživanje obavi u zadatom vremenskom okviru.

O Istraživanju i njegovim rezultatima

Gimnastika

Aniko Žiroš-Jankelić

Foto: Milan Stojanović
Senta, 8. april 2011.

Projektni tim opredelio se da kroz Istraživanje o položaju žena u sportu u Autonomnoj pokrajini Vojvodini dokumentuje: stavove i iskustva sportistkinja, učešće žena u sportskim klubovima i takmičarskim kategorijama, položaj žena u okviru pokrajinskih granskih saveza, sudijskih i trenerskih organizacija, i konačno - tretman i finansiranje ženskog sporta i programa namenjenih ženama na lokalnom nivou.

Projekat je realizovan u periodu jul – decembar 2010. Istraživačkim aktivnostima su rukovodile prof.dr Višnja Đorđić, profesorka na Fakultetu sporta i fizičkog vaspitanja u Novom Sadu i magistarka psiholoških nauka Marijana Brkljač. One su istovremeno i autorke izveštaja u poglavljima I – IV ove publikacije. Saradnice u Istraživanju bile su psihološkinja Milena Čuk i profesorke fizičke kulture Svetlana Mirčić Vukobrat i Radenka Kovačević. Važni saradnici i saradnice u sprovođenju istraživanja bili su rukovoditelji/ke resora i sekretarijata za sport i sportskih saveza u odabranim opštinama i gradovima - Novom Sadu, Kikindi, Somboru, Pančevu, Senti, Žitištu, Indiji i Vrbasu. Bez njihovog angažovanja posao na prikupljanju podataka bilo bi znatno teže (ili nemoguće) obaviti.

Takođe, prilikom pripreme i realizacije razgovora u fokus grupama od velike pomoći je bila otvorenost i pozitivan stav 63 sportistkinje koje su se odazvale istraživanju. Na taj način pomogle su da identifikujemo probleme sa kojima se susreću žene u sportu. Iako se većina njih po prvi put našla u situaciji da „bude pitana“ i iskaže svoj stav o, naprimer, finansiranju ženskog sporta, uslovima treniranja, radu trenera sa ženskih ekipama, diskriminaciji, medijskom predstavljanju žena u sportu i sl, ne samo da su izrekle vredne argumente već su ponudile i predloge za rešavanje svakog problema koji je „izlistan“ u fokus grupama.

Rezultati istraživanja predstavljani su po prvi put na Okruglom stolu u Kikindi, 23. decembra 2010, a potom u Skupštini APV (25. februara 2011.) i na Fakultetu fizičkog vaspitanja u Novom Sadu (5. aprila 2011). Organizacionu i tehničku pomoću u promociji rezultata pružili su Opština Kikinda, Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu i Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja u Novom Sadu. Pored članica projektnog tima o temama koje su pokretane na javnim događajima govorili su: zamenica pokrajinskog sekretara za sport i omladinu Aleksandra Ristić, pravna ekspertkinja prof. dr Marijana Pajvančić, članica Opštinskog veća Opštine Kikinda zadužena za sport Gordana Trnić, predsednica Komisije za ravnopravnost polova grada Novog Sada Vesna Miljuš, sekretarka sekretarijata za sport Grada Novog Sada Sonja Končar Ničić, kao i mnogi sportski radnici i radnice.

Rezultati istraživanja, predstavljeni u ovoj publikaciji, obuhvataju sledeće celine: 1) Rezultati istraživanja metodom fokus grupa 2) Zastupljenost žena u granskim savezima i 3) Finansiranje ženskog sporta u opštinama Vojvodine.

Dodatni sadržaji u publikaciji

Orijentaciono trčanje

Dragana Živković

Foto: Željko Mandić

Fruška gora, 27. mart 2011.

Pored izveštaja o rezultatima istraživanja, **publikacija Položaj žena u sportu u Vojvodini** sadrži veoma korisne priloge prof. dr Marijane Pajvančić, naše ugledne pravne ekspertkinje. Prvi prilog se odnosi na rodni aspekt novog Zakona o sportu, a drugi predstavlja komentar Zakona o rodnoj ravnopravnosti, u delu koji se odnosi na obavezu ravnopravne zastupljenosti oba pola u sportu. Na ovaj način omogućili smo svim akterima u sportu (posebno onima koji rukovode sportskim organizacijama i donose odluke) da steknu jasan uvid u obaveze koje proističu iz dva ključna zakona.

Konačno, ali ne manje važno, ova publikacija je obogaćena **fotografijama žena u sportu**, nastalim tokom marta i aprila 2011. godine, u saradnji sa nevladinom organizacijom Vojvođanka – regionalna inicijativa. Marija Gajicki i Smiljka Vukelić su, koristeći bogato iskustvo svoje organizacije na promovisanju ženskih ljudskih prava kroz vizuelnu umetnost, uspele da, uz podršku profesorke Dubravke Lazić, okupe grupu studenata Akademije umetnosti u Novom Sadu, sa studijskog programa Fotografija, i motivišu ih da daju umetnički doprinos Projektu.

Fotografije koje su pred vama predstavljaju odgovor mladih fotografa i fotografkinja na nalaze istraživanja u fokus grupama. Naime, sportistkinje su, govoreći o zastupljenosti u medijima i načinu na koji su prate njihovi sportski rezultati iskazale nezadovoljstvo prostorom koji dobijaju, ali i opremom tekstova i drugih medijskih sadržaja. Istakle su da su fotografije retkost, a kada postoje, često su „bajate“ (nisu snimljene na sportskom događaju sa koga se izveštava) ili sportistkinju prikazuju na način koji nije prikladan. Takođe, govorile su da, po pravilu, izostaje medijsko praćenje njihovih priprema za važna takmičenja, što nije slučaj kada je reč o muškim kolegama u sportu. Konačno, kada je reč o ženama trenerima, sportskim radnicama i funkcionerkama u sportu – mediji za njihov rad i postignuća ne pokazuju gotovo nikakvo interesovanje.

Proces nastajanja fotografija, odabir sportistkinja kao i rad fotografa i fotografkinja predstavljen je u poglavlju VII koje je priredila Marija Gajicki.

Kako mogu da se upotrebe rezultati Istraživanja?

Istraživački tim uveren je da su dobijeni rezultati višestruko korisni. Pored Sekrterijata za sport i omladinu nalaze bi trebalo da imaju u vidu akteri u sportu na republičkom, ali osobito na lokalnom nivou.

Bilo bi od velike koristi kada bi se nalazi istraživanja i preporuke imali u vidu prilikom:

- raspisivanja Konkursa za projekte koji doprinose afirmaciji ženskog sporta u APV za 2011. godinu (i nadalje),
- raspisivanja različitih konkursa za finansiranje sportskih klubova i programa za razvoj sporta u opštinama i gradovima Vojvodine,
- formulisanja kriterijuma za stimulisanje i finansiranje aktivnosti pokrajinskih granskih saveza, dodeljivanja različitih subvencija i/ili dotacija opštinama i gradovima ili finansiranja kapitalnih investicija u oblasti sporta na lokalnom nivou (iz budžeta APV),
- izrade odluka i strateških dokumenata u oblasti sporta i omladine na pokrajinskom i lokalnom nivou, kao i odluka i dokumenata koji za cilj imaju unapređenje položaja žena i rodne ravnopravnosti na pokrajinskom i lokalnom nivou,
- izrade uputstava i preporuka za granske saveze i resore/sekretarijate za sport u opštinama i gradovima Vojvodine,
- izrade modela za bazu podataka o sportskim klubovima i sportistkinjama u Vojvodini.

Takođe, rezultati Projekta mogu da budu uzeti u obzir u izradi budućih zakonskih predloga i podzakonskih akata, strategija, planova i konkretnih aktivnosti koje na nacionalnom, pokrajinskom i lokalnom nivou preduzimaju Ministarstvo omladine i sporta, Ministarstvo za socijalnu politiku – Uprava za rodnu ravnopravnost, Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanja i ravnopravnost polova, Olimpijski komitet, republički i pokrajinski granski savezi, lokalne samouprave, klubovi i drugi akteri čije aktivnosti na direktan ili indirektan način utiču na položaj i razvoj sporta.

Na kraju, treba reći da Projekat ima veliki značaj i za organizaciju nosioca, Centar za podršku ženama. Uspele smo da okupimo krug novih, izuzetnih saradnica i stvorimo mnoštvo vrednih kontakata u sportskim organizacijama, klubovima i među sportistkinjama Vojvodine. To je najvredniji kapital i dobra osnova da u budućnosti radimo na afirmaciji žena u sportu i otvaramo teme o kojima drugi nisu spremni da govore ni dovoljno glasno, ni dovoljno otvoreno.

*Marija Srdić, koordinatorka projekta.
Kikinda, maj 2011.*

Kuglanje

Marija Gajin

Foto: Željko Mandić
Novi Sad, 23. mart 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Karate
Tanja Sili

Foto: Boris Kočiš
Kikinda, 12. mart 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Rukomet

Ljubica Pavlović

Foto: Boris Kočiš

Kikinda, 12. mart 2011.

Mačevanje

Romana Caran i

Raško Mičić

Foto: Boris Kočiš

Novi Sad, 16. april 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Stoni tenis – sport osoba sa invaliditetom

Borislava Perić Ranković, Romana Romanov i Nada Matić

Foto: Boris Kočiš

Novi Sad, 7. april 2011.

Vaterpolo

Tijana Tintar

Foto: Rina Vukobratović
Kikinda, 3. april 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Gimnastika
Aniko Žiroš-Jankelić

Foto: Milan Stojanović
Senta, 8. april 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Streljaštvo

Aranka Binder

Foto: Željko Mandić

Novi Sad, 23. mart 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Košarka, sutkinja
Jasmina Juras

Foto: Milan Stojanović
Novi Sad, 6. april 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Kuglanje

Marija Gajin

Foto: Željko Mandić

Novi Sad, 23. mart 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Kajak na mirnim vodama
Snežana Mihajlović
Foto: Milan Stojanović
Pančevo, 3. april 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Atletika

Snežana Stančetić

Foto: Rina Vukobratović
Novi Sad, 24. mart 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Fudbal

Dunja Vukčević

Foto: Rina Vukobratović

Novi Sad, 23. mart 2011.

Kik-boks

Dragana Zanini

Foto: Željko Mandić
Novi Sad, 23. mart 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Orijentaciono trčanje

Dragana Živković

Foto: Željko Mandić

Fruška gora, 27. mart 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Tenis

Tatjana Ječmenica

Foto: Boris Kočiš
Novi Sad, 19. mart 2011.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Kliranje

Svetlana Trešnjic

Foto: Boris Kočič

Novi Sad, 23. mart 2011.

O PROGRAMU AFIRMACIJE ŽENSKOG SPORTA U AUTONOMNOJ POKRAJINI VOJVODINI

Ako u jednoj zemlji postoji dobro razvijena muška sportska disciplina, a slabo ili neadekvatno razvijena ženska, onda postoji diskriminacija.

Diskriminacija je i tvrditi da su rezultati sportistkinja „slabiji“ od rezultata sportista i da je zato ženski sport manje atraktivan i manje uspešan.

Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu je već u prvim godinama svog rada prepoznao potrebu za sistematskom i institucionalnom podrškom ženama u sportu. Kao rezultat uvođenja rodne perspektive u pokrajinske politike u oblasti sporta doneto je niz odluka i zaključaka tokom 2004. godine, na osnovu kojih se do danas, kontinuirano, realizuju **Konkursi za unapređenje položaja žena u sportu i afirmaciju ženskog sporta na teritoriji Vojvodine**.

U okvirima ovih konkursa sufinansiraju se programske aktivnosti ženskih sportskih organizacija i institucija, ali i aktivnosti na savršavanju žena kao stručnjakinja u sportu.

Segmenat koji je od izuzetnog značaja, a veoma često zanemaran u prethodnom periodu svakako je i učešće žena u rukovodećim strukturama sportskih organizacija i klubova. Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, u okviru svojih nadležnosti, uporno i sistematski, utiče na pokrajinske granske saveze i čvrsto zastupa stav o potrebi ravnopravne zastupljenosti žena u upravljačkim strukturama, i što je još važnije, njihovom profesionalnom angažovanju u menadžmentu sportskih organizacija i klubova.

Takođe, naš stav je da ne treba po svaku cenu ili onda kada ne postoje odgovarajući uslovi (a ima sportova i disciplina gde je to zaista tako) insistirati na učešću žena u nekoj sportskoj grani. Nije dovoljno „zadovoljiti formu“ ženskog učešća, već treba stvoriti uslove, pozitivan društveni ambijent i negovati sportsku kulturu, kako bi svaki rezultat bio vrednovan na isti način i kako bismo omogućili nesmetano uključivanje žena u sportske aktivnosti i preuzimanje različitih uloga u sportu.

Projekat „Istraživanje o položaju žena u sportu u Autonomnoj pokrajini Vojvodini“ jedan je od podržanih na Konkursu za afirmaciju ženskog sporta u 2010. godini.

Tom prilikom prepoznato je da bi ovakvo istraživanje značajno doprinelo objektivnom sagledavanju i dokumentovanju stanja o položaju žena u sportu na teritoriji Vojvodine.

Rezultate koji su sumirani u publikaciji „Položaj žena u sportu u Autonomnoj pokrajini Vojvodini“ smatramo dragocenom osnovom za kreiranje budućih politika i mera u oblasti sporta, kako na pokrajinskom, tako i na lokalnom nivou.

Upravo zato Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu se opredelio da podrži štampanje publikacije i tako rezultate Projekta učini dostupnim stručnoj javnosti, sportskim radnicima, granskim savezima, klubovima, donosiocima odluka, studentima/studentkinjama fakulteta fizičke kulture, NVO aktivistima/studentkinjama, ali i samim sportistkinjama i sportistima.

Aleksandra Ristić, zamenica pokrajinskog sekretara za sport i omladinu

I UVODNA RAZMATRANJA

Pravičnost i jednakost u sportu i društvu

Položaj žena u sportu, uprkos vidljivim pomacima, još uvek nije zadovoljavajući i značajno je određen aktuelnim položajem žena u društvu u celini. Žene u mnogim sredinama predstavljaju marginalizovanu društvenu grupu i izložene su različitim oblicima diskriminacije. Diskriminacija žena u novije vreme znatno ređe je direktna, češće indirektna i strukturalna, ali je i dalje veoma prisutna.

Učešće žena u sportu ograničavaju brojni socijalni i intrapersonalni faktori, kao što su ekonomska zavisnost, deficit slobodnog vremena, proces rodnog tipiziranja, povećana očekivanja kadaje reč o socijalnim ulogama žena, religiozna uverenja, nepovoljna percepcija fizičkog selfa i kretne efikasnosti, stavovi prema fizičkoj aktivnosti i sportu itd. (Nakamura, 2002; Haywood & Getchell, 2005; Brown & Trost, 2003; Ransdell et al., 2004; Đorđić i Krneta, 2007).

Žene su manje fizički aktivne od muškaraca u svim uzrasnim grupama (Sallis, 1993; Pate et al, 1994; De Knop et al., 1996; Corbin, Pangraz & Le Masurier, 2004; Đorđić, 2010; Đorđić i Matic, 2008; Đorđić i Tubić, 2010), a takođe se i manje bave sportom (Bailey, Wellard i Dismore, 2004; Physical activity and sport in the lives of girls, 1997; Đorđić, 2010). Nedovoljna zastupljenost žena u sportu posebno se ogleda kad je reč o upravljačkim strukturama, tehničkom i sudijskom osoblju. Nagrade u profesionalnom sportu su manje kod žena nego kod muškaraca. Sa devojkicama i ženama u sportu češće rade neadekvatno edukovani treneri, a ponuda sportova je ograničena. Evidentan je nedostatak ženskih sportskih uzora i

nedovoljna, često i neadekvatna medijska prezentacija sportistkinja, čemu doprinosi činjenica da u sportskim redakcijama dominiraju muškarci - kao novinari, urednici, reporter i snimatelji (Đorđić i Tumin, 2010; u štampi).

Ima mišljenja da savremeni sport predstavlja značajno sredstvo za naglašavanje različitosti između muškaraca i žena, očuvanje tih razlika i veličanje superiornosti određenog tipa maskuliniteta (maskulinitet hegemonijskog tipa) nad drugim vrstama maskuliniteta i femininosti (Kirk, 2003). Ključni razlog, po Kirku, leži u činjenici da je geneza savremenog sporta imala izrazito „rodni“ karakter i da su se veoma oštre razlike između „muškog“ i „ženskog“ sporta očuvale duže od stotinu godina.

Začeci savremenog sporta (posebno sportskih igara) vezuju se za drugu polovinu 19. veka i privatne škole za dečake srednje i više klase, najpre u Velikoj Britaniji, a potom i u severnoj Americi i drugde. Modifikacijom narodnih „sportskih“ aktivnosti, uvođenjem pravila, uniformi, standardizacijom terena za igru i sl. nastaju sportske aktivnosti, koje slede potrebe društva u kome nastaju (ekspanzija kapitalističke proizvodnje, „buđenje“ građanske klase). Uobličava se i osobena etika sportskih igara koja promovise određene kvalitete, koje treba razvijati i podsticati kod dečaka: vođstvo, osećanje klasne pripadnosti, nacionalna superiornost, kontrolisana agresivnost, istrajnost, uzdržanost, odanost timu. Sportskim igrama se pridaje veliki značaj upravo u razvoju poželjnih, klasno-specifičnih odlika muževnosti i zato je posebno u periodu do Prvog svetskog rata, sport doživeo neviđenu ekspanziju i postao

pokazatelj uspešnosti i prestiža škole. Ukratko, podvlači Kirk, moderni sport je prvobitno nastao zbog dečaka i muškaraca.

Kako se krajem 19. veka osnivaju privatne škole za devojčice srednje i više klase, po uzoru na škole za dečake sport dobija svoje mesto u školi, i u funkciji je formiranja specifične vrste femininosti, koja odgovara potrebama datih društvenih klasa. Uvode se sportske aktivnosti prilagođene datom konceptu femininosti, iz igara se izbacuje fizički kontakt i sl. Žena se tretira kao intuitivno, saosećajno i nežno biće, usmereno na brak i zasnivanje porodice, i te kvalitete nije smelo narušiti intenzivnije, tj. „muško“ bavljenje sportom.

Kirk (2003) ukazuje na još jednu zanimljivu činjenicu: dok su oponenti sporta u školama za dečake ukazivali na opasnost od zanemarivanja nastavnih predmeta, protivnici sporta u dečakim školama najviše su brinuli da će bavljenje sportom potkopati poželjno feminino ponašanje učenika. I danas, kada žene osvajaju nove prostore u bavljenju sportom, često ne uspevaju da izbegnu dvostruku zamku, navodi Kirk: ako se povinuju važećim obrascima femininosti, malo je verovatno da će se uopšte baviti sportom, a ako se bave, onda su u pitanju tradicionalno „ženske“ sportske aktivnosti; ako se odluče da igraju „muški“ ili da se bave „muškim“ sportovima, dovode u pitanje svoju femininost, tj. etiketiraju ih kao muškobanjaste ili lezbejke. Dakle, žene često moraju da biraju: ili će biti inferiorne kao sportisti u odnosu na muškarce (ali njihova femininost ostaje očuvana) ili će se izjednačiti sa muškarcima ali će po pitanju svoje femininosti izazivati sumnje i kritike okoline.

Profesorica fizičkog vaspitanja na TIMS-u i trenerica sportistkinjama sa invaliditetom u stonom tenisu

Romana Romanov

Foto: Boris Kočiš

Novi Sad, 7. april 2011.

Sportistkinje žive u dve kulture, u sportskoj kulturi, koja je inherentno maskulina, i široj socijalnoj kulturi koja veliča femininost, i za sportistkinje to predstavlja svojevrsan izazov (Krane et al., 2004). Medijsko predstavljanje sportistkinja reflektuje ovu podvojenost. U eri savremenih komunikacija gde se velika količina informacija o ljudskim vrednostima i obrascima ponašanja dobija putem ekstenzivnog modelovanja u simboličkom okruženju masovnih medija (Bandura, 2001, str. 271), činjenica da postoji inferiorna medijska prezentacija sportistkinja u odnosu na sportiste zaslužuje punu pažnju (Đorđić i Tumin, 2010; u štampi).

Uprkos jedinstvenim i široko priznatim koriscima koje nosi bavljenje fizičkom aktivnošću, žene i dalje predstavljaju osetljivu grupu kad je reč o fizičkoj aktivnosti. Prema podacima Rezolucije Evropskog parlamenta o ženama i sportu, u Evropskoj Uniji se 16% žena se redovno bavi fizičkom aktivnošću ili sportom, naspram 29.5% muškaraca. U populaciji mladih, uzrasta 15 do 24 godine, procenat žena koje se redovno bave fizičkom aktivnošću ili sportom iznosi 37%, a muškaraca 63%. Na olimpijskim igrama u Sidneju, 2000. godine, žene su činile 38% sportista učesnika, 8% tehničkog osoblja i 4% medicinskog osoblja (European Parliament Resolution on Women and Sport, 2003).

Raič i sar. (2002) u sveobuhvatnoj studiji o položaju žena u sportu u Srbiji, navode da se ukupno članstvo žena u pojedinim granskim (sportskim) savezima kreće od < 1% (boćanje, dizanje tegova, fudbal) do više od 50% (bodi

building, konjički sport, skokovi u vodu). Izjednačeno učešće žena i muškaraca konstatovano je u atletici, gimnastici, plesu i plivanju. Umetničkim i sinhronim plivanjem isključivo se bave žene. Ipak, kad se uzmu u obzir svi granski savezi, sportistkinje su u Srbiji zastupljene sa svega 11,36% (oko 20.000) od ukupnog članstva. Kad je reč o aktivnom članstvu, žene dostižu 9.89% od ukupnog broja registrovanih sportista, dok na rukovodećim mestima u granskim savezima ima manje od 8% žena. Osim toga, muškarci čine 94% od ukupnog broja trenera svih kategorija, a žene svega 6%. Još je manje žena sudija, svega 5%.

Značajne međunarodne, regionalne i nacionalne organizacije i ustanove dale su svoj doprinos identifikaciji problema vezanih za učešće žena u sportu, razvijanju strategija za prevazilaženje postojećih prepreka i modeliranju dobre prakse kad je reč o ravnopravnosti žena u sportu. Ovi procesi i, pogotovo, međunarodno povezivanje i koordinacija napora na planu rodne ravnopravnosti u sportu, posebno su intenzivirani poslednjih decenija minulog veka (Đorđić, 2006).

Kao prelomna tačka u uspostavljanju strateških i koordinisanih međunarodnih napora usmerenih ka ravnopravnosti žena u sportu, često se uzima Brajtonska konferencija, održana 1994. godine u Engleskoj. Prva svetska konferencija pod nazivom «Žene, sport i izazov promene» okupila je 280 učesnika iz 82 zemlje. Organizovao je tadašnji Britanski sportski savet, uz podršku Međunarodnog olimpijskog komiteta. Tri glavna rezultata, ishodišta, Brajtonske konferencije jesu: a) Međunarodna

strategija za žene i sport, b) Brajtonska deklaracija i c) Međunarodna radna grupa za žene i sport, osnovana sa ciljem praćenja implementacije međunarodne strategije za žene i sport (International Working Group on women and sport, 1994).

Brajtonska deklaracija o ženama i sportu) kao glavni cilj izdvaja "Razvijanje sportske kulture koja omogućava i ceni punu uključenost žena u svim aspektima sporta" (International Working Group on women and sport, 1994). Deklaracija ukazuje na nedopustivi raskorak kad je reč o zastupljenosti žena u populaciji (nešto više od polovine svetske populacije) i njihovom učešću u sportu. Iako taj procenat varira od zemlje do zemlje, ipak je u svim slučajevima manji u odnosu na muškarce. Osnovni princip za koji se zalaže Brajtonska deklaracija jeste pravičnost i jednakost u sportu i društvu. Žene moraju imati jednake mogućnosti učestvovanja u sportu, bez obzira na rasu, boju kože, jezik, religiju, godine života, hendikepiranost i dr. Pri tom je veoma važno izaći u susret specifičnim potrebama, interesovanjima, stavovima i vrednostima žena, što podrazumeva raznovrsnost, veću ponudu, dalja istraživanja u ovoj sferi itd. Učešće žena u sportu može da obogati i unapredi sport, isto kao što sport može unaprediti kvalitet života žena. Principi sadržani u deklaraciji usmeravaju akciju povećanja učešća žena u sportu na svim nivoima i u svim funkcijama i ulogama. Deklaraciju je dosada potpisalo više od 250 organizacija.

II ISTRAŽIVANJE METODOM FOKUS GRUPA

1. O istraživačkoj proceduri

David Morgan:

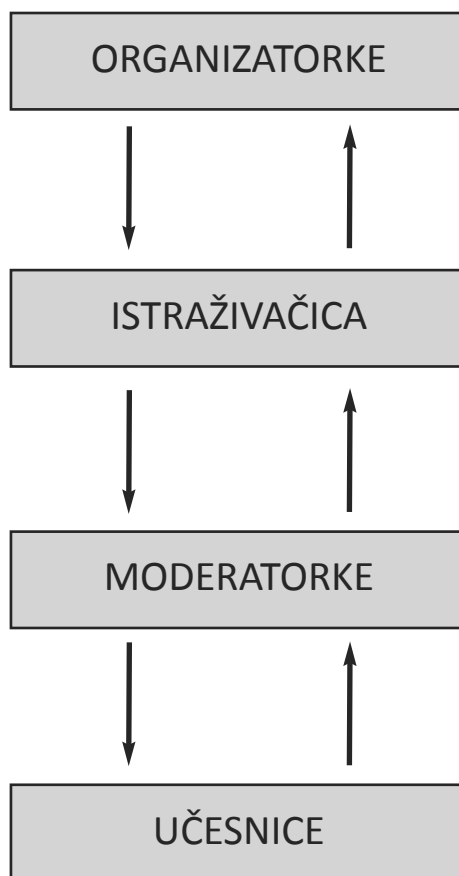
"Glavno svojstvo fokus grupa je da koriste grupnu interakciju da bi se prikupili podaci i stekli uvidi koji bi bili teško dostupni bez te interakcije".

Članice Udruženja građana "Centar za podršku ženama" iz Kikinde organizovale su istraživanje sa ciljem da se identifikuju problemi sa kojima se sreću žene u sportu na teritoriji Autonomne pokrajine Vojvodine.

Istraživanje je povereno **Marijani Brkljač**, magistarki psiholoških nauka, koja je pripremila istraživanje, napisala priručnik za vođenje fokus grupa, obučila moderatorke za vođenje istih i za sređivanje empirijske građe.

Moderatorke su bile **Milena Ćuk**, psihološkinja i **Svetlana Mirčić-Vukobrat**, profesorica fizičke kulture. One su organizovale i vodile fokus grupe na terenu.

Održano je osam fokus grupa u **osam gradova u Vojvodini**: Novom Sadu, Somboru, Pančevu, Inđiji, Senti, Vrbasu, Kikindi i Žitištu. Učestvovala su **63 sportistkinje različitog uzrasta i sportskog iskustva iz različitih sportova**.

Organizatorke koriste rezultate istraživanja, kako bi ukazale na identifikovane probleme i u skladu sa njima pokrenule potrebne akcije.

Istraživačica je vršila analizu prepiske diskusije, napisala konačni izveštaj i poslala ga organizatorkama.

Moderatorke su vršile prepisku diskusije, stavljajući je u pripremljen okvir. Prepisku diskusije (fotografije i snimak diskusije u elektronskom formatu) poslale su istraživačici.

Sportistkinje su diskutovale o različitim temama i problemima sa kojima se sreću žene u sportu.

2) Socio-demografske karakteristike učesnica

G O D I N E	16-20	32
	21-25	15
	26-30	7
	31-35	3
	36 i više	6

MESTO STANOVANJA	
Grad	Selo
52	11

O B R A Z O V A N J E	Srednjoškolke	27
	Studentkinje	13
	Osnovna škola	1
	Srednja škola	8
	Viša škola	7
	Visoka škola	7

Z A P O S L E N J E	
Da	Ne
11	52

S P O R T S K I S T A Ž	Do 5 godina	2
	6-10	24
	11-15	20
	16-20	9
	Preko 20 god.	8

B R A Č N I S T A T U S	
U braku	6 (10%)
U vanbračnoj zajednici	2 (3%)
Neudata	55 (87%)

V R S T A S P O R T A	Odbojka	16
	Karate	7
	Rukomet	6
	Atletika	6
	Košarka	3
	Streljaštvo	3
	Vaterpolo	3
	Plivanje	2
	Fudbal	2
	Tenis	2
	Stoni tenis	2
	Fitnes	2
	Savat	1
	Kik boks	1
	Boks	1
Kajak	1	
Džudo	1	
Planinarenje	1	
Kuglanje	1	
Gimnastika	1	
Streličarstvo	1	

3) Rezultati istraživanja

Na početku diskusije su učesnice fokus grupa dobile priliku da slobodno izlistaju sve probleme sa kojima misle ili osećaju da se sportistkinje u Vojvodini sreću. Sledi prikaz izlistanih problema, te predlozi sportistkinja za rešenje svakog od njih.

Prva tema:

POLOŽAJ SPORTISTKINJA U VOJVODINI (ili izlistavanje problema)

1. NEPOVOLJNO FINANSIRANJE ŽENSKIH KLUBOVA

“Možda je to zato što žene trče kraće distance?”

- Muški i ženski klubovi u okviru istog sporta, koji su u istom rangu takmičenja dobijaju različita finansijska sredstva iz lokalnih budžeta, po pravilu na uštrb ženskih klubova. Više će sredstava dobiti muški klub za pripreme, za ulazak u viši rang takmičenja, za važna takmičenja van zemlje, za organizovanje državnog prvenstva itd.

- Nagradni fondovi predviđeni za sportske rezultate su često znatno manji za žene.

- U opštinskim telima, koja odlučuju o finansiranju sportskih klubova gotovo da nema žena.

Zbog neravnomerne raspodele budžetskih sredstava, ženski se sport stavlja u zapećak, te postaje neprofitabilan i nezanimljiv drugim potencijalnim izvorima finansiranja (donatorima i sponzorima). Sportistkinje su pored finansijskih problema, koji se tiču isključivo žena pominjale i one sa kojima se podjednako sreću i muškarci u sportu (poput favorizovanja fudbala u finansijskom smislu u odnosu na druge sportove, izostanka poreskih olakšica za sponzore itd.)

PREDLOZI ZA REŠENJE PROBLEMA SU:

- Izraditi jedinstveni lokalni pravilnik o finansiranju u sportu u kom će biti eksplicitno predstavljeni kriterijumi finansiranja. Ovakvi pravilnici treba da budu dostupni svim klubovima, sportistkinjama i sportistima;
- Smanjiti davanja za klubove koji ne postižu rezultate (fudbalski klubovi) i raspodeliti postojeća sredstva iz budžeta klubovima na osnovu rezultata koje postižu;
- Uključiti veći broj žena u opštinska tela koja odlučuju o finansiranju sportskih klubova;
- Izjednačiti nagradne fondove za sportske rezultate žena i muškaraca;
- Finansirati podjednak broj muških i ženskih klubova;
- Stimulisati ljude iz uprava klubova da aktivno traže sponzore;
- Obezbediti poreske olakšice donatorima i sponzorima u sportu.

2. MANJE MEDIJSKE PAŽNJE SPORTISTKINJAMA

Rezultati sportistkinja su neravnopravno skromnije medijski praćeni od rezultata sportista:

- po pravilu izostaje medijsko praćenje procesa pripreme sportistkinja za neko takmičenje;
- medijska pratnja značajnih rezultata sportistkinja je po pravilu vremenski kraća („retko se pušta cela utakmica“);
- često se novi rezultati medijski prate starim snimcima i fotografijama.

"Kada se i pojavi na televiziji snimak ženske utakmice, to je veoma kratko i stalno se isti snimak pušta - najčešće zastareli."

PREDLOZI ZA REŠENJE PROBLEMA SU:

- Poboljšati komunikaciju ženskih sportskih klubova i medija („klubovi mogu više pozivati novinare i bolje ih informisati o svim fazama rada“);
- Snimiti specijalne emisije posvećene sportistkinjama koje će se emitovati kako na lokalnim TV stanicama, tako i na RTV Vojvodina;
- Snimati dečije emisije preko kojih će se devojčice upoznavati sa različitim sportovima;
- Pisati redovne članke u lokalnim medijima o uspesima sportistkinja;
- Edukovati novinare za adekvatno izveštavanje o sportskim rezultatima žena.

3. NEADEKVATNI USLOVI TRENIRANJA

Posebno se ističu problemi koji su direktno vezani za sportistkinje. Često su uslovi u kojima sportistkinje treniraju toliko loši da postaju i jedan od ključnih razloga za prestanak bavljenja sportom:

- Nema dovoljno raspoloživih sportskih objekata za treniranje;
- Dešava se da u sportskim objektima ne postoje svlačionice;
- Dešava se da u postojećim svlačionicama nema tople vode;
- Sportski objekti se radije za veći novac iznajmljuju rekreativcima, pa ih sportski klubovi dobijaju u kasnim večernjim satima, što za trening nije adekvatno.

„Odeš tamo u neki ćošak, iza nekog lifta i tamo se presvlačiš.“

PREDLOZI ZA REŠENJE PROBLEMA SU:

- Udružiti ženske klubove koji imaju zajednički interes i doneti pravilnike o korišćenju i održavanju sportskih terena i objekata.

4. NESENZIBILISANOST TRENERA ZA RAD SA SPORTISTKINJAMA

"Ima trenera koji ništa ne razumeju žensku psihologiju."

- Dešava se da treneri nisu osetljivi za tipično ženska pitanja i probleme i da ne razumeju žensku psihologiju („trener npr. ponekad ne može da razume da devojkicu boli stomak kad ima ciklus itd.“)

Treneri u klubovima su uglavnom muškarci.

- Dešava se da treneri sportistkinje posmatraju kao seksualni objekat („to se primeti po načinu na koji se trener obraća sportistkinji - ako prihvataš „igru“- možeš sve; trener sportistkinju u adolescenciji prestaje da gleda kao devojkicu, što se ispoljava kroz neumesne komentare i fizičke kontakte...“)

PREDLOZI ZA REŠENJE PROBLEMA SU:

- Dati podršku devojkicama u periodu ulaska u pubertet i pratiti ih, jer one ne znaju kako da prepoznaju manipulaciju i kako da na istu odgovore;
- Edukovati trenere za rad sa ženama i ženskim ekipama;
- Angažovati veći broj ženskih trenera;
- Angažovati veći broj žena u upravama klubova.

Druga tema:

DISKRIMINACIJA ŽENA U SPORTU

Ono što je uočeno kod pojedinih grupa sportistkinja je da su ćutale pri postavljanju jednostavnog pitanja (Šta Vi podrazumevate pod diskriminacijom žena u sportu?) koje je trebalo da pokrene diskusiju na zadatu temu.

"Generalno nema diskriminacije, međutim postoje pojedinaćni slućajevi."

U većini slućajeva sportistkinje su insistirale na tome da su i žene i muškarci u jednako nepovoljnom položaju u sportu zbog favorizovanja fudbala, nedostatka finansija itd. Većina sportistkinja smatra da diskriminacije generalno nema, da samo postoje pojedinaćni slućajevi. One ne žele da se posmatraju odvojeno od muškaraca, već žele da ista pravila važe za sve koji se bave sportom, a pre svega to da se isti kriterijumi koriste za sve – da se odnos prema sportistkinji ili sportisti bazira na sportskim rezultatima.

Ono što je paradoksalno je da, iako insistiraju na tome da diskriminacije generalno nema, sportistkinje (kada se dođe do posebnih, razloženih tema, kao što su različite uloge žene, muški i ženski sportovi itd) pominju da postoje razlike i neravnotežan pristup. Ipak se ćini da nisu u potpunosti svesne znaćenja reći diskriminacija.

"Muškarci dominiraju u svim ulogama u sportu, od trenera do ćlanova uprave kluba."

Manji broj sportistkinja odgovara da diskriminacija podrazumeva nepovoljniji položaj sportistkinja u odnosu na sportiste i napominje da diskriminacije ima i da se ogleda u svemu do sada navedenom (u nepovoljnom finansiranju ženskih klubova, manjoj medijskoj pažnji sportistkinjama, neadekvatnim uslovima treniranja, nesenzibilisanosti trenera za rad sa sportistkinjama). Napominju da je prisutna dominacija muškaraca u svim sportovima i na svim nivoima. Muškarci su u sportu prisutni u svim ulogama, kao treneri, ćlanovi uprave kluba, itd. („npr. u jednom mestu od 13 plaćenih trenera samo je jedna žena i to sa najmanjim primanjima"). Na kraju se posebno podvlaći da su za problem diskriminacije žena u sportu najviše odgovorne same žene, jer najćešće neće ni da primete da su u nepovoljnijem položaju, a ukoliko to primete povlaće se i ne rešavaju probleme, nisu istrajne i povezane.

PREDLOZI ZA REŠENJE PROBLEMA SU:

- Udružiti ženske klubove koji imaju zajednićki interes;
- U sklopu sportskog saveza angažovati osobu koja bi bila zaduženaa za ženski sport (referent ženskog sporta);
- Napraviti jednake uslove za sve takmićare.

MUŠKI I ŽENSKI SPORTOVI

"Kod nas postoji podela na tipično muške i na tipično ženske sportove i onda ako hoćeš da treniraš fudbal, onda ti je teže ako si žena."

- Postoji podela na muške i ženske sportove zbog predrasuda

Grublji sportovi (rukomet, fudbal), borilački sportovi (karate, kik boks) i drugi sportovi u kojima je dominantan kontakt, smatraju se muškim sportovima, jer se u društvu prepoznaju kao muški. Za devojčice je tipično da se bave baletom i plesom. Koreni podele na muške i ženske sportove su u tradicionalnim shvatanjima i navikama („muškarac je fizički superiorniji i snažniji od žene“). U poslednje vreme se međunarodne sportske organizacije puno zalažu za smanjenje podele, te se za pedesetak godina očekuje brisanje razlika u tom smislu.

- Više se dečaka bavi sportom od devojčica

"Dečaci treba da se bave sportom da bi se razvili, a devojčice - one treba da budu mirne i fine."

Roditelji su spremniji da motivišu dečake da se bave sportom nego devojčice. Od najranijeg detinjstva dečaci se podstiču na raznovrsne oblike kretanja, potencira se njihov fizički razvoj i bavljenje sportom. Kada je devojčica živahnija („npr. penje se na drvo“), to se proglašava neprihvatljivim. Roditelji su takođe spremniji da finansiraju dečake kada je sport u pitanju, jer veruju da će dečaci lakše napraviti vrhunski rezultat. Ne može se zanematrati i činjenica da je u današnje vreme rizično decu samu puštati na treninge (posebno žensku decu), te je u tom smislu, za roditelje posebno nekomforno kada se devojčica bavi sportom.

U školama se dovoljno ne potencira i ne promovise sport za devojčice. Na časovima fizičkog se često dešava da se dečaci puste da igraju fudbal, a da ih devojčice samo gledaju. Takođe se u velikoj meri u školama toleriše izostanak devojčica sa časova fizičkog vaspitanja zbog različitih opravdanih i neopravdanih razloga.

Mediji više podstiču dečake da se bave sportom, a devojčice da budu lepe i pasivne. To utiče na devojčice, te kada neka počne da se bavi sportom, vršnjakinje je u tome ne podržavaju. Učesnice ukazuju na podatke da se samo 10% žena u Srbiji aktivno bavi sportom, u poređenju sa nekih 35% žena u zemljama EU (ovo su podaci ne samo za aktivno bavljenje sportom već i za neke druge funkcije u vezi sa sportom).

PREDLOZI ZA REŠENJE PROBLEMA SU:

- Edukacija roditelja: podići svest roditelja o značaju sporta za devojčice;
- Devojčice podsticati da redovno rade fizičko;
- Praviti AKCIJE PO ŠKOLAMA :Promocija sportistkinja („npr. kroz učešće samih sportistkinja koje bi pričale o svojim iskustvima, karijeri, životu. One bi tu mogle da istaknu koliko sport pozitivno utiče na zdravlje, pa i da pokažu, ako su starije, kako se dobro drže, u formi su i sl.”);
- Napraviti mrežu ženskih sportkih klubova u okviru školskih sportskih sekcija;
- Podsticati saradnju između škola i klubova: ovakav pristup je dobar i za klubove i za škole („npr. u gimnastici – škole bi dobijale takmičarke koje bi se takmičile za školu na školskim takmičenjima, a klubovi bi dobijali talentovanije sportistkinje i veću masovnost“);
- Medijski promovisati uspešne sportistkinje.

Slika sportistkinje se diskutovala u dva pravca, kroz generalni odnos sredine prema sportistkinjama i kroz odnos medija prema sportistkinjama.

"Slika sportistkinje je veoma pozitivna, ali kada se radi o vrhunskim sportistkinjama. Sportistkinje na lokalnom nivou i one u zanemarenim sportovima ostaju neprimetne."

- Generalno naše društvo sportistkinje prepoznaje kao uspešne i pozitivne, tj. uglavnom su stavovi o sportistkinjama pozitivni, naročito kada se radi o vrhunskim sportistkinjama. Sportistkinje na lokalnom nivou su pomalo zanemarene („za njih npr. i kada postignu značajne rezultate često izostane doček lokalnih političara“). O nekim sportistkinjama, koje se bave borilačkim sportovima, fudbalom, rukometom itd., nije slika baš pozitivna, tj. često se na račun njihovog fizičkog izgleda upućuju nepristojni komentari („muškarače, gle kakve ste, kakve su vam noge, vidi kolika leđa od rukometa, itd“).

Naslov u sportskim novinama: "Plavuša obara sa nogu."

- Slika sportistkinje u javnosti u mnogome zavisi od medija. Međutim, mediji se ne bave dovoljno sportistkinjama, a i kada se bave, ne bave se na pravi način. Čini se da bi sportistkinja bila medijski praćena, pored toga što treba da ima veoma zapažen rezultat, ona mora biti i veoma atraktivna i lepa da bi novinari pisali i o njenim rezultatima (“pozitivan je primer Eurosport, na kom su svi sportovi ravnomerno zastupljen i na kom se adekvatno izveštava i o rezultatima sportistkinja”). Naši mediji najčešće pogrešno izveštavaju o rezultatima sportistkinja, stavljajući u prvi plan izgled sportistkinje, a u drugi njene rezultate. Često se mogu sresti neumesni naslovi u našim medijima (“Naša najlepša teniserka”, itd). Razloge za lošu medijsku prezentaciju sportistkinja treba tražiti ili u lošoj uređivačkoj politici i nesenzibilisanosti sportskih novinara (koji su uglavnom muškarcima) ili u samim sportistkinjama, koje zarađuju pomoću reklama za različite proizvode, preko kojih najčešće reklamiraju vlastito telo, a ne sport kojim se bave.

PREDLOZI ZA REŠENJE PROBLEMA SU:

- Ženski sportski klubovi i granski savezi treba da plasiraju sve vesti u medije, da budu ažurniji kada iznose vesti o postignućima sportistkinja;
- Povezati reklamu i ženski sport na adekvatniji način;
- Pozivati sportistkinje u emisije koje nisu direktno vezane za sport, ali naglašavati da su sportistkinje;
- Edukovati medije za adekvatno i ravnopravno izveštavanje o sportistkinjama i sportistima, kroz stavljanje sportskih rezultata u prvi plan.

RAZLIČITE ULOGE SPORTISTKINJE

"Sport ženama dođe kao neka dodatna aktivnost na sve te uloge koje ima."

Problem sa kojim se u sportskoj karijeri sreću kako sportistkinje, tako i sportisti je studiranje (posebno u drugom gradu). Tada postaje teško uskladiti uloge sportiste i studenta, odnosno sportistkinje i studentkinje. U tom smislu, čak su i studentkinje Fakulteta za sport i fizičko vaspitanje imale problema sa pravdanjem izostanaka na predavanjima/vežbama usled sportskih obaveza koje su imale (takmičenja, pripreme). Problem vide u tome što ne postoji Pravilnik kojim bi se uredilo pitanje izostanaka studenata - vrhunskih sportista.

Dalje se ističe da sportistkinje ranije prestaju da se bave sportom jer se prilikom udaje i stvaranja potomstva sreću sa više problema (ili izazova):

Prvo, zbog tradicionalnog shvatanja uloge supruge u našem društvu, neretko se dešava da suprug počinje da brani supruzi-sportistkinji da aktivno nastavi sa sportskim aktivnostima („tada njene primarne uloge postaju uloga domaćice i nečije žene“). Učesnice fokus grupa smatraju da je to naročito izraženo u manjim sredinama:

„Ne verujem da bi Ani Ivanović ili Jeleni Janković muževi mogli da zabrane da treniraju, ali nama u manjim sredinama je mnogo teže. Evo ja sam primer, meni je muž baš zabranio, a 17 godina sam igrala rukomet i to je bio moj život“.

Žene u biološki ograničenom periodu mogu da rađaju, te i to utiče na brži završetak sportske karijere u sportistkinje. Međutim, problem nije samo trudnoća i povratak u fizičku formu posle nje, već je u tome što društvo tokom trudnoće čak ni vrhunske sportistkinje ne motiviše da se vrate sportu. Jedna učesnica (koja je osvajala medalje na Olimpijadi i na svetskim takmičenjima) pominje kako je Ministarstvo sporta obavestilo da joj se prilikom trudnoće, po zakonu „zamrzava“ stipendija.

Kada sportistkinja postane majka, tada se situacija dodatno usložnjava. Tada npr. postaje teško da se odlazi na pripreme i da se dete ostavlja na duže vreme. („Majka je ta koja mora biti kraj deteta i brinuti o njemu; Žene se većine stvari u kojima uživaju odriču u korist dece“).

Žene (i ne samo žene) teško žive od sporta, čak i kada se njime profesionalno bave. Većina žena nije u mogućnosti da se izbori za svoj opstanak u sportu, kao članice uprave kluba, sutkinje, trenerice... Zato su primorane da pored sporta u jednom trenutku biraju i traže drugi posao, koji pored već opisanih, postaje dodatna obaveza.

Deo učesnica primećuje da druge uloge sportistkinje (supruga, domaćica, majka, zaposlena) utiču na aktivno bavljenje sportom (jer je teško uskladiti sve uloge), ali da je konačna odluka o prestanku bavljenja sportom, ipak odluka same sportistkinje, tj. samo njena odgovornost. Dakle, sportistkinja prestaje da se bavi sportom ne zato što su tako odlučili drugi, već zato što je ona to prihvatila i odabrala tako da živi.

PREDLOZI ZA REŠENJE PROBLEMA SU:

- Usvojiti Pravilnike za obrazovne institucije, na svim nivoima, koji bi predstavljali sistemsku podršku sportistima koji se školuju;
- Osigurati stipendije vrhunskim sportistkinjama-trudnicama;
- Finansirati ili sufinansirati sportistkinje koje žele da se edukuju za trenere;
- Opštine treba da omoguće da veći broj žena, aktivnih sportiskinja, učestvuje u radu sportskih klubova;
- Finansijskom podrškom motivisati klubove da angažuju žene kao trenerice, sutkinje, delagatkinje..

Kik-boks

Dragana Zanini

Foto: Rina Vukobratović

Novi Sad, 24. mart 2011.

"Za deset godina, koliko treniramo, dobili smo patike, ali nemam pojma od koga."

O načinima finansiranja sporta sportistkinje znaju malo. Uglavnom nisu upoznate sa tim kako uprava klubova dolazi do materijalnih sredstava.

Neke od sportistkinja izveštavaju da znaju da postoje sledeći izvori finansiranja:

- opštinski budžeti;
- nezavisni sponzori zainteresovani za finansiranje sportskih klubova;
- roditelji, koji preko članarina (i ne samo članarina) predstavljaju najčešći izvor finansiranja za mnoge sportske klubove. Kada su u pitanju individualni sportovi, tu su roditelji gotovo jedini izvor finansiranja.

Većina je sigurna da se najviše novca izdvaja za fudbal.

Sve učesnice se slažu da trenutno postoji problem sa finansiranjem, jer je veliki broj sportskih klubova i malo sponzora, a i opštinski budžeti namenjeni sportu su najčešće mizerni.

Pri raspodeli opštinskih sredstava za sport, učesnice smatraju, da najveću ulogu imaju aktuelni lokalni političari, što je poražavajuće za sport i aktuelno i dugoročno.

Deo učesnica napominje da su muški klubovi mnogo profitabilniji i da je teško očekivati da će neki sponzor, kome je profit na prvom mestu, odlučiti da finansira ženski klub. Sportski rezultati jesu važni, ali ne u svakom sportu. I među sportovima postoje profitabilni (fudbal) i neprofitabilni sportovi i sponzori uvek pre biraju profitabilni sport, jer je sport u poslednje vreme više biznis. Jedino opštinski budžeti se mogu sistemski usmeravati i na neprofitabilne sportove i na ženske klubove, kako bi se sport dugoročno sačuvao.

PREDLOZI ZA REŠENJE PROBLEMA SU:

- Napraviti lokalne strategije za finansiranje u sportu, koje će biti otporne na političke promene;
- Napraviti jasne kriterijume o budžetskom finansiranju sportskih klubova na lokalnom nivou;
- Sistemski, sredstva iz opštinskih budžeta usmeravati i na "neprofitabilne" sportove, na ženske klubove i individualne sportove;
- Motivisati veći broj sponzora da ulažu u sport, oslobađajući ih poreza ili nudeći im neke druge benefite;
- Ograničiti broj fudbalskih klubova koji se finansiraju iz budžeta.

4) Evaluacija diskusije

Na kraju diskusije su učesnice dobile evaluacione upitnike sa tri jednostavna pitanja (Kako se osećaju posle diskusije; Koliko su bile iskrene tokom diskusije; Koliko su, po njihovoj proceni, druge učesnice bile iskrene). Učesnice svih osam fokus grupa su samoizvestile da su bile gotovo potpuno zadovoljne diskusijom, tj. da im je ovakav način razgovora prijao, da su gotovo sigurno bile iskrene i procenjuju da su iskrene bile i druge učesnice fokus grupa.

5) Ograničenja istraživanja

Ograničenja ovog istraživanja su sledeća:

U većini fokus grupa suštinska diskusija nije bila razvijena u dovoljnoj meri. Učesnice su se uglavnom obraćale moderatorkama, govoreći jedna po jedna. Ovo je svakako uticalo na istraživačku proceduru, a samim tim i na rezultate ovog istraživanja. Najzad, važno je istaći da učesnice do sada nisu nikada bile u prilici da učestvuju u fokus grupama, niti su bile u prilici da ih bilo ko pita za njihovo iskreno mišljenje.

Sledeće ograničenje ovog istraživanja je u jednometodnoj prirodi prikupljanja podataka. Za registrovanje problema sa kojima se sreću sportistkinje korišćene su samo fokus grupe. U tom smislu, ograničenja proizilaze i iz same metode. Moguće je da su pripremljene teme i priroda postavljenih pitanja ili okolnosti u kojima su se vodile fokus grupe uticale na izveštavanje i diskusiju učesnica. Moguće je da bi nas učesnice drugačije izvestile o problemima sa kojima se sreću da nisu sedele kraj svojih sugrađanki u svom gradu.

Ograničenje istraživanja se može naći i u uzrasnoj strukturi učesnica. Uglavnom su u fokus grupama učestvovala mlađe sportistkinje. To je sigurno uticalo na širinu opsega obuhvaćenih tema, tj. određeni aspekti pojedinih tema se nisu ni pomenuli. No, situacija je takva da starije sportistkinje (u manjim mestima) više nisu sportski aktivne, a na žalost ni zainteresovane za učešće u aktivnostima ovog tipa.

6) Literatura

1. Fajgelj, S. (2004). *Metode istraživanja ponašanja*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
2. Havelka, N., Kuzmanović, B. i Popadić, D. (1998). *Metode i tehnike socijalnopsiholoških istraživanja*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
3. Morgan, D. (1997). *Focus groups as qualitative research*. Thousand Oaks, CA-London: Sage Publications.

Streljaštvo

Aranka Binder

Foto: Rina Vukobratović
Novi Sad, 23. mart 2011.

III Finansiranje ženskog sporta u opštinama Vojvodine

Radi dobijanja što potpunije slike aktuelnog stanja, problematika ženskog sporta u Vojvodini, u okviru ovog istraživanja, razmatrana je sa više aspekata, različitim pristupima i metodama. Važan segment istraživanja obuhvatio je analizu finansiranja ženskog sporta u sledećim opštinama/gradovima: Novi Sad, Kikinda, Sombor, Senta, Žitište, Inđija i Vrbas, kao i analizu zastupljenosti žena u pojedinim sportovima.

Nosilac ovog dela istraživanja bila je *prof. dr Višnja Đorđić*, u saradnji sa ovlašćenim osobama iz lokalnih samouprava, odnosno pokrajinskih granskih saveza. Neosetljivost granskih saveza za problematiku rodne ravnopravnosti u sportu, odnosno njihova nemogućnost da dostave ažurne i tačne informacije o zastupljenosti žena, predstavlja samo po sebi značajan nalaz. Naime, od ukupno 50 pokrajinskih sportskih saveza kojima su upućeni anketni upitnici, prvobitno se odazvalo svega 6 saveza (rukomet, plivanje, tenis, badminton, gimnastika, planinarsko-smučarski savez) i dostavilo popunjene upitnike. Zasnivanje kvalitetnog informacionog sistema koji bi obezbedio ažurnu, preciznu i tačnu informaciju u vezi sa učešćem žena na svim nivoima sporta i u svim ulogama u sportu, nesumnjivo bi predstavljalo važan korak u unapređenju ženskog sporta u Pokrajini. U tom pravcu su već načinjeni konkretni koraci inicirani ovim istraživanjem, tako da će elektronska baza granskih saveza Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu sadržati i podatke o polnoj strukturi članstva (<http://www.sportal.org.rs/eSavezi/savezi/view/savezilst.php>).

Budžetiranje ženskog sporta u lokalnim samoupravama

Ovim segmentom istraživanja bilo je obuhvaćeno sedam gradova/opština iz Vojvodine: Žitište, Vrbas, Sombor, Kikinda, Inđija, Senta i Novi Sad. U tabeli 1 prikazane su osnovne demografsko-privredne karakteristike ovih samouprava. Grad Novi Sad ima najviše stanovnika i najviše prosečne neto zarade, dok opština Žitište ima najmanje stanovnika i najniže zarade.

Ukupan broj stanovnika i prosečne neto zarade			
	Okrug	Ukupan broj stanovnika (2002)	Prosečne neto zarade (oktobar 2010)
Novi Sad*	Južnobački	299.294	39.904 dinara
Vrbas	Južnobački	45.852	31.176 dinara
Sombor*	Zapadnobački	97.263	31.151 dinara
Inđija	Sremski	53.000	28.737 dinara
Žitište	Srednjobanatski	20.399	27.018 dinara
Kikinda	Severnobanatski	67.002	30.173 dinara
Senta	Severnobanatski	25.568	33.215 dinara

* Grad

Tabela 1

Kao što se vidi iz table 2, u svim posmatranim sredinama, izuzev u Somboru, žene čine većinu stanovništva (51.11% do 52.54%). Imamo li pravo da očekujemo jednaku (ako ne i nešto veću) zastupljenost žena u sportu?

Članovi opštinskih/gradskih veća zaduženi za sport.

Od ukupno sedam samouprava u šest se na ovoj funkciji nalaze muškarci, a samo u jednoj (opština Kikinda) na ovoj poziciji je žena. Što se tiče obrazovne strukture, u četiri slučaja članovi OV/GV zaduženi za sport imaju VII stepen stručne spreme, jedan član ima VI stepen, a dva člana imaju III-IV stepen stručne spreme. Jedina žena na ovoj funkciji ima akademsko obrazovanje iz oblasti sporta (diplomirani trener atletike), što nije slučaj sa kolegama iz drugih sredina.

Polna struktura stanovništva u posmatranim samoupravama			
	Žene	Mušarci	Ukupno
Žitište	10.471 (51.33%)	9.928 (48.67%)	20.399 (100.00%)
Vrbas	22.113 (51.77%)	23.739 (48.23%)	45.852 (100.00%)
Sombor	50.424 (48.16%)	46.839 (51.84%)	97.263 (100.00%)
Kikinda	34.327 (51.23%)	32.675 (48.77%)	67.002 (100.00%)
Inđija	27.300 (51.51%)	25.700 (48.49%)	53.000 (100.00%)
Senta	13.069 (51.11%)	12.449 (48.69%)	25.568 (100.00%)
Novi Sad	157.261 (52.54%)	142.033 (47.46%)	299.294 (100.00%)

Tabela 2

Rukovodilac/rukovoditeljka sekretarijata (ili sektora) za sport u opštinskoj/gradskoj upravi.

U dve od sedam samouprava ne postoji sekretarijat (ili sektor) za sport, a u preostalim pet samouprava postoji takvo telo. Ovdje su više zastupljene žene (4 : 1), što imajući u vidu prethodni nalaz, sugeriše da su muškarci zastupljeniji na pozicijama važnim za kreiranje politike u oblasti sporta, a žene na pozicijama koje podrazumevaju operativan rad.

Ukupno zaposlenih u sekretarijatu (sektoru za sport) u opštinskoj/gradskoj upravi.

Broj zaposlenih se kreće od 2 do 15, a procenat žena varira od 20 do 100%, tako da se u ovom slučaju ne može govoriti o prepoznatljivom rodnom obrascu.

Registrovani klubovi.

Veoma važni podaci dobijeni istraživanjem odnose se na broj i strukturu sportskih klubova u posmatranim samoupravama. Kao što se vidi iz tabele 3, klubovi sa isključivo ženskim članstvom (u daljem tekstu ženski klubovi) su najmanje zastupljeni, dok udeo klubova sa isključivo muškim članstvom (u daljem tekstu muški klubovi) i klubova sa mešovitim članstvom (mešoviti klubovi) varira od sredine do sredine. Na nivou celog uzorka, procenat ženskih klubova iznosi 9%, muških klubova 47%, a mešovitih 44%. Žitište ima najveći procenat muških sportskih klubova, čak 85%, a procenat mešovitih klubova najviši je u Senti (77%). Što se tiče ukupnog broja sportskih klubova, najveći broj registrovan je u Novom Sadu (231), što je devet puta više nego u Žitištu ili skoro tri puta više nego u Somboru. Novi Sad ima sportskih klubova praktično kao Sombor, Kikinda, Inđija, Senta i Žitište zajedno.

Zastupljenost ženskih, muških i mešovitih klubova

OPŠTINA	Ženski	Muški	Mešoviti	Ukupno
Žitište	2 (8%)	22 (85%)	2 (8%)	26 (100.00%)
Vrbas	7 (15%)	24 (51%)	16 (34%)	47 (100.00%)
Sombor	5 (6%)	41 (50%)	36 (44%)	82 (100.00%)
Kikinda	9 (17%)	22 (42%)	21 (41%)	52 (100.00%)
Inđija	3 (6%)	32 (67%)	13 (27%)	48 (100.00%)
Senta	1 (3%)	6 (19%)	24 (77%)	31 (100.00%)
Novi Sad	20 (9%)	94 (41%)	117 (51%)	231 (100.00%)
Ukupno	47 (9%)	241 (47%)	229 (44%)	517 (100.00%)

Tabela 3

Razvijenost sporta u pojedinim sredinama može se sagledati i na osnovu broja sportskih klubova u odnosu na ukupan broj stanovnika (tabela 4).

Ovi podaci sugerišu da su u boljoj poziciji zapravo stanovnici manjih sredina (Žitište, Senta), nego stanovnici gradova i većih opština (Novi Sad, Sombor, Kikinda). Evidentno je, takođe, da je zastupljenost klubova koji su dostupni ženskom delu populacije (ženski i mešoviti klubovi) znatno nepovoljnija u odnosu na klubove dostupne muškarcima (muški i mešoviti klubovi). Nejednake šanse žena za bavljenje sportom, u tom smislu, najizrazitije su u Žitištu gde 1 klub dođe na 2.618 žena odnosno 414 muškaraca. U svih sedam obuhvaćenih samouprava, ovaj pokazatelj upućuje na neravnotežan položaj žena.

Dostupnost sportskih klubova			
Sredina	Broj sportskih klubova u odnosu na ukupan broj stanovnika	Broj mešoviti i ženskih klubova u odnosu na ukupan broj žena	Broj mešoviti i muških klubova u odnosu na ukupan broj muškaraca
Žitište	1 klub na 785 stanovnika	1 klub na 2.618 žena	1 klub na 414 muškaraca
Vrbas	1 klub na 976 stanovnika	1 klub na 961 žena	1 klub na 593 muškarca
Sombor	1 klub na 1186 stanovnika	1 klub na 1.230 žena	1 klub na 608 muškaraca
Kikinda	1 klub na 1288 stanovnika	1 klub na 1.144 žene	1 klub na 760 muškaraca
Indija	1 klub na 1104 stanovnika	1 klub na 1.706 žena	1 klub na 571 muškarca
Senta	1 klub na 825 stanovnika	1 klub na 523 žene	1 klub na 415 muškaraca
Novi Sad	1 klub na 1296 stanovnika	1 klub na 1.148 žena	1 klub na 673 muškarca

Tabela 4

Ponuda različitih sportova.

U svim posmatranim sredinama, muškarcima je na raspolaganju veći izbor sportova, a razlike su najizraženije u Žitištu, Indiji i Vrbasu (Tabela 5). Najmanje razlike postoje u Senti, zatim u Novom Sadu, Somboru i Kikindi.

Ponuda različitih sportova		
OPŠTINA	Sportovi kojima mogu da se bave žene	Sportovi kojima mogu da se bave muškarci
Žitište	2	8
Vrbas	14*	20
Sombor	24	27
Kikinda	17	20
Indija	12	20
Senta	22	23
Novi Sad	38	41

* tri ženska košarkaška kluba trenutno ne funkcionišu

Tabela 5

Polna struktura sportski aktivnog članstva.

Na osnovu dobijenih podataka, evidentno je da u strukturi aktivnog članstva u sportskim klubovima dominiraju muškarci (tabela 6). Učešće žena se kreće od 24% u Somboru, preko 28% u Senti i 29% u Vrbasu, do 37.5% u Novom Sadu. Podsećamo, izuzev u Somboru, žene predstavljaju većinu stanovništva u ovim mestima (oko 51%).

Polna struktura sportski aktivnog članstva			
OPŠTINA	Žene	Mušarci	Ukupno
Žitište	Nema podataka	Nema podataka	Nema podataka
Vrbas	571 (29%)	1371 (71%)	1942 (100%)
Sombor	1042 (24%)	3287 (76%)	4329 (100%)
Kikinda	Nema podataka	Nema podataka	Nema podataka
Indija	150*	1508*	Nema podataka
Senta	459 (28%)	1180 (72%)	1639 (100%)
Novi Sad**	2291 (37.5%)	3816 (62.5%)	6107 (100%)

* U klubovima za koje su dostavljeni podaci

** Nema podataka za 11 klubova

Tabela 6

U sportskim klubovima sa mešovitim članstvom takođe dominiraju muškarci (tabela 7).

Zbirni podaci za Vrbas, Sombor, Sentu i Novi Sad pokazuju da u 60% mešovitih klubova prevlađuju muškarci, tj. čine 60% i više članstva. U Senti tri četvrtine mešovitih klubova ima više muškaraca, a u Novom Sadu – 57%.

Polna struktura u klubovima sa mešovitim članstvom				
OPŠTINA	Više žena	Više muškaraca	Podjednako	Ukupno
Žitište	-	-	-	-
Vrbas	1 (7%)	9 (60%)	5 (33%)	15
Sombor	4 (11%)	22 (61%)	10 (28%)	36
Kikinda	-	-	-	-
Indija	-	-	-	-
Senta	5 (21%)	18 (75%)	1 (4%)	24
Novi Sad	11 (10%)	60 (57%)	35 (33%)	106
Ukupno	21 (12%)	109 (60%)	51 (28%)	181

Tabela 7

Dobijeni podaci, međutim, ukazuju da su žene brojčano prisutnije u mešovitim sportskim klubovima nego u ženskim sportskim klubovima (tabela 8).

Više od 2/3 sportski aktivnih žena bavi se sportom u mešovitim klubovima. Postavlja se pitanje da li pažnju, kad je reč o finansiranju i drugim vrstama podrške, treba usmeriti na mešovite klubove? Naravno, u ovom trenutku nedostaju podaci o raspodeli finansijskih sredstava unutar klubova sa mešovitim članstvom.

Zastupljenost žena u ženskim i mešovitim sportskim klubovima			
OPŠTINA	Ženski klubovi	Muški klubovi	Ukupno
Žitište	-	-	
Vrbas	261 (46%)	310 (54%)	571
Sombor	363 (35%)	679 (65%)	1.042
Kikinda	-	-	
Indija	-	-	
Senta	28 (6%)	459 (94%)	487
Novi Sad	961 (30%)	2291 (70%)	3.252
UKUPNO	1.613 (30%)	3.739 (70%)	5.352

Tabela 8

Polna pripadnost stručnih saradnika u sportskim klubovima.

Broj žena stručnih saradnika je skoro 7 puta manji od broja muškaraca stručnih saradnika u sportskim klubovima (tabela 9). Ukupan broj stručnih saradnika u ženskim klubovima je skoro 5 puta manji od ukupnog broja stručnih saradnika u muškim klubovima. Broj žena stručnih saradnika u mešovitim klubovima je tačno 5 puta manji od broja muškaraca stručnih saradnika. Broj muškaraca stručnih saradnika u ženskim klubovima je 2,5 puta veći od broja žena stručnih saradnika. Žene-stručni saradnici su izuzetak u muškim sportskim klubovima (svih 9 žena radi u novosadskim klubovima sa isključivo muškim članstvom).

Stručni saradnici u sportskim klubovima*			
KLUB	Žene	Muškarci	Ukupno
Ženski klubovi	23 (29%)	57 (71%)	80
Muški klubovi	9 (2%)	371 (98%)	380
Mešoviti klubovi	121 (17%)	605 (83%)	726
Ukupno	153 (13%)	1033 (87%)	1186
	$\chi^2=64.56$ df=2	p=.00	

* Nema podataka za Kikindu i Sombor

Tabela 9

Zastupljenost žena u tradicionalno muškim sportovima.

Rezultati istraživanja pokazuju da su žene, istina veoma skromno, prisutne i u tradicionalno „muškim“ sportovima poput fudbala, borilačkih sportova, vaterpola, sportskog ribolova i dr.

Finansiranje sportskih klubova iz opštinskog / gradskog budžeta (2008-2010).

Sve samouprave, sem Žitišta, odvajale su budžetska sredstva za finansiranje sportskih klubova u posmatranom periodu (tabela 10). Može se konstatovati da struktura finansiranja iz budžeta kada je reč o broju pojedinih sportskih klubova, odgovara zastupljenosti pojedinih klubova (ženski, muški, mešoviti). Ne postoji pozitivna diskriminacija kad je reč o ženskim klubovima.

Kada se posmatraju iznosi opredeljeni za pojedine klubove (ženske, muške, mešovite) uočava se da u svim sredinama procenat od ukupnih sredstava koje dobijaju muški klubovi prevazilazi procentualnu zastupljenost muških klubova u ukupnom broju sportskih klubova (tabele 6 i 11). Tako, recimo, u Inđiji procenat muških klubova iznosi 67%, a procenat sredstava koje su dobili iznosi 91%, u Vrbasu taj odnos je 51% prema 76%, u Somboru 50% prema 72% itd. Naravno, činjenica da su muškarci zastupljeniji u ukupnom aktivnom članstvu sportskih klubova, objašnjava dobrim delom ova odstupanja, međutim, ulaganje u sport osnova je za postizanje dobrih rezultata. Dobri rezultati, s druge strane, opravdavaju dalje ulaganje, privlače članstvo, medijsku pažnju, sponzore... Ženski sport se tako nalazi u svojevrsnom začaranom krugu; bez ulaganja nema rezultata, izostanak rezultata po pravilu znači manje ulaganje.

Finansiranje sportskih klubova iz budžeta samouprava				
MESTO	Ženski klubovi	Muški klubovi	Mešoviti klubovi	Ukupno
Žitište	-	-	-	-
Vrbas	6 (14%)	22 (50%)	16 (36%)	44 (100%)
Sombor	5 (5%)	50 (50%)	46 (45%)	101 (100%)
Kikinda	9 (18%)	24 (46%)	19 (36%)	52 (100%)
Inđija	2 (20%)	7 (70%)	1 (10%)	10 (100%)
Senta	0 (0%)	6 (19%)	24 (81%)	30 (100%)
Novi Sad	26 (11%)	95 (40%)	117 (49%)	238 (100%)
Ukupno	48 (10%)	204 (43%)	223 (47%)	475 (100%)

Tabela 10

Opredeljena budžetska sredstva (u dinarima) u periodu 2008-2010				
Mesto	Ženski klubovi	Muški klubovi	Mešoviti klubovi	Ukupno
Žitište	-	-	-	-
Vrbas	4.648.200,00 (11%)	33.036.853,00 (76%)	5.743.100,00 (13%)	43.428.153,00 (100.00%)
Sombor	1.728.498,00 (4%)	27.611.046,00 (72%)	8.852.053,00 (24%)	38.191.597,00 (100.00%)
Kikinda*	9.912.706,00 (22%)	22.735.022,00 (50%)	13.198.801,00 (28%)	45.846.529,00 (100.00%)
Inđija	4.000.000,00 (8%)	44.300.000,00 (91.6%)	215.000,00 (0.4%)	48.515.000,00 (100.00%)
Senta	- (0%)	7.403.100,00 (78%)	2.068.700,00 (22%)	9.471.800,00 (100.00%)
Novi Sad	15.092.000,00 (9%)	83.462.000,00 (48%)	73.624.500,00 (43%)	172.178.500,00 (100.00%)
Ukupno	35.381.404,00 (10%)	218.548.021,00 (61%)	103.702.154,00 (29%)	357.631.579,00 (100.00%)

* podaci se odnose na 2009. i 2010. godinu

Tabela 11

Za posmatrani period (2008-2010) određene su liste 10 sportskih klubova koji su u posmatranim gradovima/opštinama dobili najveće budžetske dotacije, zbirno gledano (2008+2009+2010). Na osnovu podataka prikazanih u tabeli 12 može se konstatovati da u Vrbasu, Somboru, Kikindi i Inđiji dominiraju muški klubovi, dok u Novom Sadu i Senti nema ženskih klubova među prvih deset po budžetskim dotacijama. U Novom Sadu, muški i mešoviti sportski klubovi su podjednako zastupljeni, a samo u Senti među najviše dotiranim klubovima dominiraju mešoviti klubovi. Takođe, evidentne su velike razlike u visini opredeljenih sredstava, kako unutar iste sredine, tako i između različitih sredina.

Najveće budžetske dotacije (prvih deset klubova) u periodu 2008-2010.				
Mesto	Ženski klubovi	Muški klubovi	Mešoviti klubovi	Raspon (din)
Žitište	-	-	-	-
Vrbas	2	7	1	1.132.000,00 do 8.558.002,00
Sombor	1	6	3	577.374,00 do 13.873.000
Kikinda*	1	6	3	1.074.882 do 7.500.000,00
Inđija*	2	7	1	215.000,00 do 33.000.000,00
Senta	-	3	7	308.000,00 do 1.548.000,00
Novi Sad	-	5	5	3.848.000,00 do 12.700.000,00

Tabela 12

Kad je reč o pojedinačnim godišnjim dotacijama, među najviše dotiranim klubovima iz sedam posmatranih opština/gradova nalaze se 4 muška kluba, 1 mešoviti klub i 1 ženski klub (tabela 13). Suma se kreću od cc 770.000 dinara do 17.000.000 miliona dinara, kad je reč o pojedinačnim godišnjim dotacijama.

Najveće pojedinačne godišnje dotacije		
OPŠTINA	Klub	Najveća pojedinačna godišnja dotacija (u dinarima)
Žitište	-	-
Vrbas	Košarkaški klub „Vrbas-Carnex“ /M/	4.180.000,00
Sombor	Fudbalski klub „Radnički“ /M/	10.065.000,00
Kikinda*	ŽRK „Kikinda“ /Ž/	5.700.000,00
Inđija*	Fudbalski klub „Inđija“ /M/	17.000.000,00
Senta	Rvački klub /MŽ/	773.000,00
Novi Sad	Vaterpolo „Vojvodina“ /M/	10.000.000,00

* podaci se odnose na 2009. i 2010. godinu

Tabela 13

Neke uočene pravilnosti upućuju na nejednak pristup lokalnih samouprava muškom i ženskom sportu. U Vrbasu je, recimo, muški rukometni klub, koji je uspješniji i sa većim članstvom, dobio i 5.4 puta više novca od ženskog kluba. Međutim, muški košarkaški klub, koji se takmiči u nižem rangu takmičenja od ženskog, dobio je 5.2 puta više sredstava od ženskog košarkaškog kluba.

U Gradu Somboru, na selu dominiraju muški sportski klubovi, a u gradu mešoviti. Žene pogotovo u seoskim sredinama, nemaju adekvatne mogućnosti za bavljenje sportom. Muški fudbalski klub dobio je više sredstava nego preostalih 9 najviše dotiranih klubova u Somboru zajedno tokom posmatranog trogodišnjeg perioda.

Veoma često, jedan ili dva sportska kluba dobijaju nesrazmerno veća budžetska sredstva u odnosu na druge klubove, što može da značajno iskrivi dobijenu sliku. U Kikindi je, primjera radi, 9 ženskih klubova dobilo ukupno 9.912.706 dinara (prosečno: 1.101.411,7). Kada se isključi ŽRK „Kikinda“, ukupna suma pada na 2.412.706, u proseku po klubu: 301.588, 25. U Novom Sadu, najveća pojedinačna godišnja suma dodeljena je muškom vaterpolo klubu 2010. godine (10.000.000,00 dinara). Od ženskih klubova, u posmatranom periodu, najviša jednokratna suma određena je KK „Vojvodina-NIS GAS“ – 1.261.000,00 dinara (2010. godine). Istovremeno, svi ženski klubovi zajedno (ukupno 26 klubova) su za 2010. godinu dobili 6.662.000,00 dinara. Među ovim klubovima su i tri kluba koja se takmiče na međunarodnom nivou.

Dodatne aktivnosti, programi i potrebe u vezi sa sportom koje se finansiraju iz budžeta.

Finansiraju se uglavnom školski sport, sportski savezi, sportske manifestacije, rekreacija itd. Velike su razlike u budžetskim sredstvima. Npr. u Vrbasu je 2008. godine odvojeno je 182.693 dinara, a u Novom Sadu – 48 miliona dinara.

Raspoređivanje sredstava za sport u opštini/gradu.

Iz tabele 14 vidi se da posebne Komisije za raspodelu sredstava postoje samo u Kikindi i Novom Sadu, u Žitištu i Inđiji raspodela se vrši prema planu koji sačinjavaju opštinske stručne službe, a u Vrbasu i Somboru na „neki drugi način“. U Kikindi i Novom Sadu, u članstvu Komisije za raspodelu sredstava nalazi se po 1 žena. Isto tako, samo Kikinda i Novi Sad imaju poseban pravilnik o radu Komisije.

Uključenost u pokrajinske, nacionalne ili međunarodne programe/projekte za razvoj i afirmaciju ženskog sporta.

Nijedna samouprava obuhvaćena istraživanjem nije tokom protekle tri godine bila uključena u ovakve programe. Takođe, samo u Novom Sadu je sprovedeno istraživanje koje se tiče učešća žena i devojčica u sportu.

Raspoređivanje sredstava za sport u opštini/gradu					
	Na predlog posebne Komisije za raspodelu sredstava	Prema planu finansiranja koji su sačinile stručne službe opštine/grada	O tome direktno odlučuje opštinsko veće/gradsko veće	O tome odlučuje predsednik opštine/ gradonačelnik	Na drugi način
Žitište		X			
Vrbas					X
Sombor					X
Kikinda	X				
Inđija		X			
Novi Sad	X				

Tabela 14

Mačevanje
Romana Caran
Foto: Nađa Pavkov
Novi Sad, 16. april 2011.

REZIME

Finansiranje ženskog sporta u vojvođanskim opštinama

- Iako u svim sredinama obuhvaćenim istraživanjem (osim u Somboru), žene čine većinu stanovništva, značajno manje su zastupljene od muškaraca u aktivnom članstvu sportskih klubova, kao stručni saradnici u sportskim klubovima, te kao članovi opštinskih/gradskih veća zaduženi za sport;
- Procenat ženskih klubova unutar ukupnog broja sportskih klubova u posmatranim mestima kreće se od 3 do 17%;
- Odnos ukupnog broja žena prema broju ženama dostupnih klubova (ženski klubovi, klubovi sa muškim i ženskim sekcijama) u svim obuhvaćenim mestima je nepovoljniji nego odnos broja muškaraca prema broju njima dostupnih klubova (muški i mešoviti klubovi);
- U svim sredinama, muškarcima je na raspolaganju nešto veći izbor sportova;
- Učešće žena u aktivnom članstvu sportskih klubova se kreće od 24% u Somboru preko 28% u Senti, 29% u Vrbasu i 37.5% u Novom Sadu;
- U većini mešovitih klubova (60%) u aktivnom članstvu dominiraju muškarci;
- Ipak, mešoviti klubovi zaslužuju posebnu pažnju kod finansiranja jer se 70% sportski aktivnih žena bavi sportom u ovim klubovima;
- Broj žena-stručnih saradnika je skoro 7 puta manji od broja muškaraca-stručnih saradnika u sportskim klubovima;
- Žene su prisutne i u tradicionalno „muškim“ sportovima (fudbal, vaterpolo, borilački sportovi, sportski ribolov i dr.);
- Ženski klubovi dobijaju u proseku 10% od ukupnih budžetskih dotacija za sportske klubove, muški klubovi dobijaju oko 61%, a mešoviti klubovi 29%;
- Samo u Novom Sadu je bilo analiza/istraživanja u vezi sa zastupljenošću žena u sportu.

IV Zastupljenost žena u pokrajinskim granskim savezima

U bazi podataka granskih saveza Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu (<http://www.sportal.org.rs/eSavezi/savezi/view/savezilist.php>), nalazi se ukupno 50 saveza. Ako se izuzmu Sportski savez Vojvodine, Savez Sport za sve, Univerzitetski sportski savez i Savez za školski sport i olimpijsko vaspitanje, kao i Šahovski savez Vojvodine, dolazi se do brojke od 45 granskih saveza kojima su upućeni pozivi za učestvovanje u istraživanju. Nakon izuzetno slabog prvobitnog odziva (svega 6 granskih saveza dostavilo je popunjene upitnike), evidentna nezainteresovanost granskih saveza za problematiku rodne ravnopravnosti u sportu nametnula se kao prvi značajan nalaz. Nakon ponovljenog poziva, konačan broj granskih saveza koji su se odazvali istraživanju dostigao je brojku 12 ili oko 27% od ukupnog broja za sportskih saveza zanimljivih za ovo istraživanje. Pomenuti granski savezi su: Atletski savez Vojvodine, Kajak-kanu savez Vojvodine, Savez za dizanje tegova Vojvodine, Rvački savez Vojvodine, Rukometni savez Vojvodine, Gimnastički savez Vojvodine, Plivački savez Vojvodine, Teniski savez Vojvodine, Planinarsko-smučarski savez Vojvodine, Badminton savez Vojvodine i Kuglaški savez Vojvodine. U daljem tekstu granski savezi će uglavnom biti označavani skraćenim nazivom, tj. prema sportu čije klubove i sportiste okupljaju.

Prema podacima koje su dostavili iz ovih granskih saveza, samo 4 saveza imaju u svom sastavu klubove sa isključivo muškim ili ženskim članstvom (Dizanje tegova, Rvanje, Kuglanje i Gimnastika), dok ostali savezi okupljaju samo klubove sa mešovitim članstvom. Rukometni i Planinarsko-smučarski savez nisu dostavili ove podatke. Ukupan broj registrovanih klubova u posmatranim granskim savezima prikazan je u tabeli 15.

Ukupan broj registrovanih klubova u posmatranim granskim savezima	
Pokrajinski granski savezi	Ukupno
1. Atletski savez Vojvodine	26
2. Kajak-kanu savez Vojvodine	17
3. Savez za dizanje tegova Vojvodine	10
4. Rvački savez Vojvodine	14
5. Rukometni savez Vojvodine	128
6. Gimnastički savez Vojvodine	10
7. Plivački savez Vojvodine	23
8. Veslački savez Vojvodine	7
9. Teniski savez Vojvodine	40
10. Planinarsko-smučarski savez Vojvodine	33
11. Badminton savez Vojvodine	5
12. Kuglaški savez Vojvodine	43

Fudbal

Dunja Vukčević

Foto: Željko Mandić

Novi Sad, 23. mart 2011.

Pre prezentacije glavnih rezultata ovog dela istraživanja, mora se napomenuti da je na osnovu dostavljenih podataka veoma teško praviti generalizacije ili uprosečavati dobijene nalaze, sem u slučajevima kada su podaci iz granskih saveza nedvosmisleno saglasni (npr. kad je reč o zastupljenosti žena u upravljačkim ulogama, mada i tu postoji jedan izuzetak, u pitanju je Gimnastički savez). Posmatrani granski savezi imaju niz specifičnosti, počev od obeležja samog sporta, do organizacione strukture i zastupljenosti žena u različitim ulogama i na različitim nivoima. Takođe, među granskim savezima koji su analizirani u sklopu istraživanja, nalaze se Rvački savez i Savez za dizanje tegova koji pokrivaju dva izrazito „muška“ sporta, što je nesumnjivo uticalo na ukupnu sliku.

Zastupljenost žena u upravama granskih saveza

Procenat žena funkcionerki u posmatranim granskim savezima dostiže tek 13.2% od ukupnog broja sportskih funkcionera (tabela 16). Zastupljenost žena na sportskim funkcijama kreće se od 0% (rvanje, dizanje tegova) do 48.4% u gimnastici. Žene su veoma zastupljene i u planinarsko-smučarskom savezu (40%). U preostalim savezima, zastupljenost žena na liderskim mestima se kreće od 2.1% u veslanju do 20% u tenisu. Muškarci su po pravilu zastupljeni na svim postojećim funkcijama, a žene u manjem broju, uglavnom na manje važnim funkcijama. Žene su najčešće članice skupštine (u 7 saveza), delegatkinje u republičkim granskim savezima (4 saveza) i članice različitih komisija (3 saveza) /tabela 17/.

Zastupljenost funkcionera i funkcionerki u granskim savezima

Savez	Žene	Muškarci	Ukupno funkcionera
Atletika	8 (12.9%)	54 (87.1%)	62 (100.0%)
Kajak-kanu	4 (5.6%)	68 (94.4%)	72 (100.0%)
Dizanje tegova	0 (0%)	47 (100.0%)	47 (100.0%)
Rvanje	0 (0%)	47 (100.0%)	47 (100.0%)
Rukomet	14 (9.1%)	140 (90.9%)	154 (100.0%)
Gimnastika	15 (48.4%)	16 (51.6%)	31 (100.0%)
Plivanje	4 (14.3%)	24 (85.7%)	28 (100.0%)
Veslanje	1 (2.1%)	47 (97.9%)	48 (100%)
Tenis	11 (20%)	44 (80%)	55 (100.0%)
Planinari/smučari	18 (40%)	27 (60%)	45 (100.0%)
Badminton	3 (9.7%)	31 (90.3%)	34 (100.0%)
Kuglanje	8 (8.7%)	84 (91.3%)	92 (100.0%)
Ukupno	96 (13.2%)	629 (86.8%)	725 (100.0%)

Tabela 16

Samo 1 žena (9.1%) iz našeg uzorka granskih saveza je na funkciji predsednika saveza (Gimnastika). Na nivou Pokrajine, prema podacima iz e-baze podataka Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu, u samo 4

granska saveza od ukupno 49 za koje postoje podaci, na predsedničkoj funkciji se nalaze žene (8.2%). U pitanju su Plesni savez, Bodi-bilding i fitnes savez, Aerobik asocijacija i Gimnastički savez Vojvodine.

Zastupljenost žena na različitim funkcijama u posmatranim granskim savezima

Funkcija	Žene	Muškarci	Ukupno
Predsednik Saveza	Gimnastika Ukupno: 1 (8.3%) Atletika, Kajak-kanu, Dizanje	tegova, Rvanje, Rukomet, Plivanje, Veslanje, Tenis, Plan.smuč., Badminton, Kuglanje Ukupno: 11 (91.7%)	12 (100.0%)
Sekretar Saveza Kajak-kanu	Ukupno: 1 (8.3%) Atletika, Dizanje tegova,	Rvanje, Rukomet, Gimnastika, Plivanje, Veslanje, Tenis, Plan.smuč., Badminton, Kuglanje Ukupno: 11(91.7%)	12 (100.0%)
Predsednik Upravnog odbora	Gimnastika Ukupno: 1 (8.3%)	Atletika, Kajak-kanu, Dizanje tegova, Rvanje, Rukomet, Veslanje, Tenis, Plan.smuč., Badminton, Kuglanje Ukupno: 10 (91.7%)	11 (100.0%)
Članovi Upravnog odbora	Atletika (3), Gimnastika (3), Tenis (1), Kuglanje (1) Ukupno: 8 (8.8%)	Atletika (7), Kajak-kanu (9), Dizanje tegova (7), Rvanje (7), Rukomet (14), Gimnastika (2), Plivanje (6), Veslanje (7), Tenis (6), Plan.smuč.(5), Badminton (5) Kuglanje (8) Ukupno: 83 (91.2%)	91 (100.0%)
Predsednik Skupštine	Gimnastika Ukupno: 1	Atletika, Kajak-kanu, Dizanje tegova, Rvanje, Rukomet, Veslanje, Tenis, Plan.smuč., Badminton, Kuglanje Ukupno: 10	11 (100.0%)
Članovi Skupštine	Atletika (5), Rukomet (1), Gimnastika (7), Tenis (5), Plan.smuč.(17), Badminton (3) Ukupno: 38 (13.0%)	Atletika (21), Kajak-kanu (48), Dizanje tegova (16), Rvanje (16), Rukomet (40), Gimnastika (10), Veslanje (16), Tenis (10), Plan.smuč.(16), Badminton (18), Kuglanje (42) Ukupno: 253 (87.0%)	291 (100.0%)
Predsednik Nadzornog odbora Tenis, Plan.smuč.	Ukupno: 2 (16.7%) Atletika, Kajak-kanu, Dizanje	tegova, Rvanje, Rukomet, Gimnastika, Plivanje, Veslanje, Badminton, Kuglanje Ukupno: 10 (83.3%)	12 (100.0%)
Članovi Nadzornog odbora Gimnastika (1), Tenis (1)	Ukupno: 2 (6.1%) Atletika (3), Kajak-kanu (2),	Dizanje tegova (3), Rvanje (3), Rukomet (2), Gimnastika (2), Plivanje (3), Veslanje (3), Tenis (2), Plan.smuč.(2), Badminton (3), Kuglanje (3) Ukupno: 31 (93.9%)	33 (100.0%)
Predsednici komisija Saveza	Kajak-kanu (1), Rukomet (1), Plivanje (1) Ukupno: 3 (9.1%)	Atletika (2), Kajak-kanu (1), Dizanje tegova (3), Rvanje (3), Rukomet (10), Plivanje (3), Tenis (5), Kuglanje (3) Ukupno: 30 (90.9%)	33 (100.0%) Članovi komisija Rukomet (8), Plivanje
(2), Tenis (3) Ukupno: 13 (13.7%) Atletika (4), Kajak-kanu (4), Dizanje tegova	(3), Rvanje (3), Rukomet (41), Plivanje (5), Veslanje (3), Tenis	(16), Kuglanje (3) Ukupno: 82 (86.3%)	95 (100.0%)
Predsednici podsaveza	Ukupno: 0 (0.0%)	Atletika (8), Dizanje tegova (3), Rvanje (3), Rukomet (8), Veslanje (3), Kuglanje (3) Ukupno: 28 (100.0%)	28 (100.0%)
Sekretari podsaveza	Rukomet (2) Ukupno: 2 (25%)	Rukomet (6) Ukupno: 6 (75%)	8 (100.0%)
Delegati u republičkim granskim savezima	Rukomet (2), Gimnastika (1), Plivanje (1), Kuglanje (7) Ukupno: 11 (19.3%)	Atletika (1), Dizanje tegova (5), Rvanje (5), Rukomet (10), Plivanje (4), Veslanje (5), Kuglanje (16) Ukupno: 46 (80.7%)	57 (100.0%)
Predsednik udruženja (zajednice) sudija	Ukupno: 0 (0%)	Atletika, Dizanje tegova, Rvanje, Rukomet, Veslanje, Tenis, Kuglanje Ukupno: 7 (100.0%)	7 (100.0%)
Sekretar udruženja sudija	Veslanje Ukupno: 1 (50.0%)	Rukomet Ukupno: 1 (50.0%)	2 (100.0%) Predsednik
udruženja (zajednice) trenera	Ukupno: 0 (0.0%) Atletika, Dizanje tegova,	Rvanje, Rukomet, Veslanje Ukupno: 5 (100.0%)	5 (100.0%)
Sekretar udruženja trenera	Ukupno: 0 (0.0%)	Atletika, Rukomet Ukupno: 2 (100.0%)	2 (100.0%)

Na mestu sekretara granskog saveza u našem uzorku nalazi se samo 1 žena (kajak-kanu). Prema podacima Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu, na funkciji sekretara ili direktora (tj. generalnog sekretara) nalazi se 13 žena u 49 sportskih saveza. Istovremeno, funkciju sekretara obavlja 39 muškaraca (tri puta više). Među 11 *stalno zaposlenih* u granskim savezima uključenih u naše istraživanje, a radi se u svim slučajevima o sekretarima saveza, nalazi se samo jedna žena (9.1%).

Dobijeni podaci govore da je samo jedna žena predsednica Upravnog odbora (gimnastika), kao i predsednica Skupštine (gimnastika). Nijedna žena nije na funkciji predsednika podsaveza, a ima ukupno 28 takvih funkcionera u atletici, veslanju, rukometu, kuglanju, dizanju tegova i rvanju. Nijedna žena nije na funkciji predsednika udruženja/zajednice sudija, kao ni trenera. Takođe, nema žena sekretara udruženja trenera.

Žene u našem istraživanju, zbirno gledano, čine oko 6% članova nadzornih odbora, 9% članova upravnih odbora, 13% članova skupštine, 9% predsednika komisija, 14% članova komisija i 19% delegata u republičkim granskim savezima.

Kad je reč o zastupljenosti žena u različitim komisijama pri granskim savezima, indikativno je da se u *stručnim savetima/komisijama posmatranih granskih saveza nalaze 2 žene* (6.7%) od ukupno 30 članova. U pitanju su članice stručnih komisija u Teniskom i Plivačkom savezu. Žene su nešto zastupljenije u sudijskim komisijama i disciplinskim komisijama, gde su prisutne sa 17-18%. Nijednu ženu u svojim komisijama nema Atletski savez, Kuglaški savez, Savez za dizanje tegova i Rvački savez. Imajući u vidu popularnost dizanja tegova i rvanja kod žena, dobijeni rezultati su očekivani, što se ne može reći za granske saveze atletskog i kuglaškog sporta u Pokrajini.

Zastupljenost žena u različitim sekcijama pri granskim savezima

Komisija	Predsednik	Članovi
Veteranska sekcija	Tenis (1M)	Tenis (1M)
Registraciona komisija	Rukomet (1Ž) Kuglanje (1M)	Rukomet (1Ž, 3M) Kuglanje (3M)
Komisija za takmičenja	Atletika (1M) Rukomet (1M) Tenis (1M) Kuglanje (1M)	Atletika (3M) Rukomet (2Ž, 4M) Tenis (7M) Kuglanje (3M)
Stručni savet/komisija	Atletika (1M) Kajak-kanu (1M) Rvanje (1M) Rukomet (1M) Tenis (1M) Plivanje (1M)	Atletika (5M) Kajak-kanu (2M) Rvanje (3M) Rukomet (8M) Tenis (1Ž, 2M) Plivanje (1Ž, 2M)
Sudijska komisija	Atletika (1M) Kajak-kanu (1Ž) Dizanje tegova (1M) Rvanje (1M) Rukomet (1M) Plivanje (1M) Veslanje (1M) Tenis (1M) Kuglanje (1M)	Atletika (1M) Kajak-kanu (2M) Dizanje tegova (1M) Rvanje (3M) Rukomet (1Ž, 1M) Plivanje (1Ž, 2M) Veslanje (1Ž, 2M) Tenis (1Ž, 2M) Kuglanje (3M)
Komisija za propise	Rukomet (1M)	Rukomet (4M)
Komisija za marketing	Rukomet (1M)	Rukomet (1Ž, 5M)
Zdravstvena komisija	Rukomet (1M)	Rukomet (2Ž, 2M)
Komisija za informisanje	Rukomet (1M)	Rukomet (6M)
Disciplinska komisija	Atletika (1M) Rukomet (1M) Plivanje (1Ž) Tenis (1M) Kuglanje (1M)	Atletika (3M) Rukomet (1Ž, 1M) Plivanje (1Ž, 1M) Tenis (2M) Kuglanje (3M)
Arbitražna komisija	Tenis (1M)	Tenis (2M)
Komisija za bezbednost	Rukomet (1M)	Rukomet (3M)
Komisija za mini rukomet	Rukomet (1M)	Rukomet (4M)

Tabela 18

Zastupljenost žena u sudijskom kadru

Žene čine četvrtinu sudijskog kadra (25.6%) u granskim savezima obuhvaćenim istraživanjem (Tabela 19). Posmatrano po savezima, žene su najzastupljenije u Gimnastičkom savezu (68.6%), a najmanje u rvanju i dizanju tegova, te veslanju (po 4% odnosno 9.1%). U tenisu žene čine 55.6% sudija, u plivanju 35%, atletici 25.9%, kuglanju 23.6% itd. Najmanje žena sudija, u odnosu na ukupan broj sudija, ima u klasi međunarodnih sudija (oko 24%), više ih ima u saveznom rangu (oko 27%), a najviše među sudijama pokrajinskog ranga (31%).

Zastupljenost žena u sudijskom kadru			
Granski savez	Žene	Muškarci	Ukupno
Atletika	140 (25.9%)	400 (74.1%)	540 (100.0%)
Kajak-kanu	5 (11.9%)	37 (88.1%)	42 (100.0%)
Dizanje tegova	1 (9.1%)	10 (90.9%)	11 (100.0%)
Rvanje	1 (4.%)	23 (96%)	24 (100.0%)
Rukomet	20 (15.2%)	112 (84.8%)	132 (100.0%)
Gimnastika	24 (68.6%)	11 (31.4%)	35 (100.0%)
Plivanje	7 (35%)	13 (65%)	20 (100.0%)
Veslanje	1 (9.1%)	10 (90.9%)	11 (100.0%)
Tenis	30 (55.6%)	24 (44.4%)	54 (100.0%)
Badminton	0 (0%)	18 (100.0%)	18 (100.0%)
Kuglanje	26 (23.6%)	84 (76.4%)	110 (100.0%)
Ukupno	255 (25.6%)	742 (74.4%)	997 (100.00%)

Tabela 19

Prema podacima iz Rukometnog saveza Vojvodine, žene nisu zastupljene među kontrolorima (svih 39 kontrolora su muškarci). Međutim, žene su zastupljene kao delegati na svim nivoima takmičenja, radi se o ukupno 19 žena (17%) u odnosu na 93 muškarca (83%).

Zastupljenost žena u aktivnom članstvu

Kao što je već rečeno, imajući u vidu velike specifičnosti posmatranih granskih saveza, koje proizilaze pre svega iz karakteristika samog sporta i razvijenosti saveza, podaci o zastupljenosti žena u aktivnom članstvu ne mogu se posmatrati u vidu zbirnih rezultata. Osim toga, evidentna je neujednačenost u pogledu potpunosti dostavljenih podataka, što je takođe ograničilo mogućnosti za uopštavanje dobijenih rezultata.

Nekategorisani sportisti

U gimnastici, žene čine veliku većinu nekategorisanih sportista (podmladak, pioniri, kadeti, rekreativci), tačnije, $\frac{3}{4}$ od ukupnog broja nekategorisanih sportista (tabela 20). Procenat žena se u svim navedenim kategorijama kreće od 73 do 100%. To se može dovesti u vezu sa nalazima prethodnih istraživanja koja ukazuju na izraženiju kompetitivnost muškaraca i drugačiju strukturu motiva za bavljenje sportom u odnosu na žene. Takmičenje i preterani naglasak na takmičarskom aspektu bavljenja sportom, što je nesumnjivo tipično za bavljenje sportom kategorisanih sportista, za značajan broj žena može biti razlog za odustajanje od bavljenja sportom (Increasing demand for sport and physical activity for adolescent girls in Scotland, 2006). U planinarenju/smučanju, žene čine $\frac{2}{3}$ nekategorisanih sportista, a u atletici (prema procenama odgovornih lica u granskom savezu), zastupljenost žena u svim grupama nekategorisanih sportista kreće se oko 60%. U badmintonu prema dostavljenim podacima postoji ujednačena zastupljenost muškaraca i žena u grupi nekategorisanih sportista, dok je u plivačkom sportu nešto više muškaraca (58.5%). U tenisu među nekategorisanim sportistima trećinu čine žene (33.8%), a u veslanju je dominacija muškaraca još izraženija (žene čine oko 24% nekategorisanih sportista). U dizanju tegova i rvanju, žene su tek simbolično zastupljene ili ih nema u grupama nekategorisanih sportista.

Stoni tenis – sport osoba sa invaliditetom

Borislava Perić-Ranković

Foto: Nađa Pavkov

Novi Sad, 7. april 2011.

Zastupljenost žena u nekategorisanom članstvu granskih saveza

Sport	Uzrast	Žene	Muškarci	Ukupno
Gimnastika	Podmladak	45 (79%)	12 (21%)	57 (100.0%)
	Rekreativci	483 (73%)	179 (27%)	662 (100.0%)
	Pioniri	43 (82.7%)	9 (17.3%)	52 (100.0%)
	Kadeti	11 (100.0%)	0 (0.0%)	11 (100.0%)
	Ukupno:	582 (74.4%)	200 (25.6%)	782 (100.0%)
Planinarenje/smučanje	Do 15 godina	88 (66.2%)	45 (33.8%)	133 (100.0%)
	Veterani	438 (66.7%)	219 (33.3%)	657 (100.0%)
	Ukupno:	526 (66.6%)	264 (33.4%)	790 (100.0%)
Atletika	Ukupno:	60.0%*	40.0%*	100.0%
Badminton	Podmladak	36 (61.0%)	23 (39.0%)	59 (100.0%)
	Seniori	2 (11.1%)	16 (88.9%)	18 (100.0%)
	Rekreativci	350 (43.8%)	450 (56.2%)	800 (100.0%)
	Ukupno:	438 (49.9%)	439 (50.1%)	878 (100.0%)
Plivanje	Pioniri	149 (44.0%)	190 (56.0%)	33 (100.0%)
	Kadeti	39 (41.0%)	56 (59.0%)	95 (100.0%)
	Juniori	13 (26.0%)	37 (74.0%)	50 (100.0%)
	Ukupno	201 (41.5%)	283 (58.5%)	484 (100.0%)
Tenis	Veterani	50 (18.5%)	220 (81.5%)	270 (100.0%)
	10, 12, 14, 16	210 (42.0%)	290 (58.0%)	500 (100.0%)
	Juniori	27 (38.0%)	44 (62.0%)	71 (100.0%)
	Seniori	3 (15.8%)	16 (84.2%)	19 (100.0%)
	Ukupno	260 (33.8%)	510 (66.2%)	770 (100.0%)
Veslanje	Veterani	0 (0.0%)	10 (100.0%)	10 (100.0%)
	Pioniri	10 (20.0%)	40 (80.0%)	50 (100.0%)
	Kadeti	15 (27.3%)	40 (72.7%)	55 (100.0%)
	Juniori	20 (28.6%)	50 (71.4%)	70 (100.0%)
	Seniori	30 (23.1%)	100 (76.9%)	130 (100.0%)
	Ukupno:	75 (23.8%)	240 (76.2%)	315 (100.0%)
Dizanje tegova	Veterani	0 (0.0%)	5 (100.0%)	5 (100.0%)
	Kadeti	2 (9.1%)	20 (90.9%)	22 (100.0%)
	Juniori	1 (3.8%)	25 (96.2%)	26 (100.0%)
	Seniori	4 (9.1%)	40 (90.9%)	44 (100.0%)
	Ukupno:	7 (7.2%)	90 (92.8%)	97 (100.0%)
Rvanje	Veterani	0 (0.0%)	10 (100.0%)	10 (100.0%)
	Pioniri	10 (3.2%)	300 (96.8%)	310 (100.0%)
	Kadeti	5 (4.8%)	100 (95.2%)	105 (100.0%)
	Juniori	3 (2.4%)	120 (97.6%)	123 (100.0%)
	Seniori	0 (0.0%)	180 (100.0%)	180 (100.0%)
	Ukupno:	18 (2.5%)	710 (97.5%)	728 (100.0%)

Tabela 20

* Procena odgovornih lica u Savezu.

Položaj žena u sportu u Vojvodini

Kategorisani sportisti

U gimnastici, a slično je i u plivanju, u seniorskoj konkurenciji dolazi do drastičnog pada u pogledu zastupljenosti žena (tabela 21). Tako u gimnastici, žene čine 64.2% juniora i svega 18.8% seniora. U juniorskoj konkurenciji u plivanju žene su zastupljene sa 40.5%, a u seniorskoj konkurenciji sa 15.8%. Zanimljivo je, međutim, da u kategoriji vrhunskih sportista žene ne zaostaju za muškarcima (u gimnastici među vrhunskim sportistima ima 54.5% žena, a u plivanju – 40%). Plivanje i gimnastika spadaju u tzv. bazične sportove, ujedno i sportove rane specijalizacije, u kojima se rano započinje sa intenzivnim i usmerenim sportskim treningom. Pomenuto osipanje žena u seniorskom uzrastu predstavlja dobro poznat problem.

Zastupljenost žena u kategorisanom članstvu granskih saveza				
Sport	Grupe	Žene	Muškarci	Ukupno
Gimnastika	Juniori ukupno:	43 (64.2%)	24 (35.8%)	67 (100.0%)
	Seniori ukupno:	3 (18.8%)	13 (81.2%)	16 (100.0%)
	Zaslužni sportisti	-	-	-
	Međunarodni razred	-	-	-
	Nacionalni razred	6	5	11
	Vrhunski sportisti ukupno:	6 (54.5%)	5 (45.5%)	11 (100.0%)
	Kategorisani ukupno:	52 (55.3%)	42 (44.7%)	94 (100.0%)
Plivanje	Juniori ukupno:	15 (40.5%)	22 (59.5%)	37 (100.0%)
	Seniori ukupno:	3 (15.8%)	16 (84.2%)	19 (100.0%)
	Zaslužni sportisti	2	3	5
	Međunarodni razred	0	1	1
	Nacionalni razred	2	2	4
	Vrhunski sportisti ukupno:	4 (40.0%)	6 (60.0%)	10 (100.0%)
	Kategorisani ukupno:	22 (33.3%)	44 (66.7%)	66 (100.0%)
Dizanje tegova	Juniori ukupno:	1 (4.8%)	20 (95.2%)	21 (100.0%)
	Seniori ukupno:	2 (5.9%)	32 (94.1%)	34 (100.0%)
	Zaslužni sportisti	-	-	-
	Međunarodni razred	-	-	-
	Nacionalni razred	-	6	6
	Vrhunski sportisti ukupno:	0 (0.0%)	6 (100.0%)	6 (100.0%)
	Kategorisani ukupno:	3 (4.9%)	58 (95.1%)	61 (100.0%)
Rvanje	Juniori ukupno:	12 (14.6%)	70 (85.4%)	82 (100.0%)
	Seniori ukupno:	3 (3.2%)	90 (96.8%)	93 (100.0%)
	Zaslužni sportisti	0	1	1
	Međunarodni razred	-	-	-
	Nacionalni razred	0	9	9
	Vrhunski sportisti ukupno:	0 (0.0%)	10 (100.0%)	10 (100.0%)
	Kategorisani ukupno:	15 (8.1%)	170 (91.9%)	185 (100.0%)
Planinarenje/ Smučanje	Juniori ukupno:	351 (66.7%)	175 (33.3%)	526 (100.0%)
	Seniori ukupno:	876 (66.7%)	438 (33.3%)	1314 (100.0%)
	Zaslužni sportisti	2	9	11
	Međunarodni razred	6	22	28
	Nacionalni razred	8	34	42
	Vrhunski sportisti ukupno:	16 (19.8%)	65 (80.2%)	81 (100.0%)
	Kategorisani ukupno:	1243 (64.7%)	678 (35.3%)	1921 (100.0%)

Zastupljenost žena u kategorisanom članstvu granskih saveza

Atletika	Zaslužni sportisti	1	0	1
	Međunarodni razred	3	3	1
	Nacionalni razred	1	1	4
	Vrhunski sportisti ukupno:	5 (55.6%)	4 (44.4%)	9 (100.0%)
Kuglanje	Zaslužni sportisti	3	0	3
	Međunarodni razred	3	3	6
	Nacionalni razred	5	5	10
	Vrhunski sportisti ukupno:	11 (57.9%)	8 (42.1%)	19 (100.0%)

Tabela 21

U dizanju tegova i rvanju, kao sportovima koji nemaju široku popularnost među ženama, prepoznaje se drugačiji obrazac; žene su skromno zastupljene u juniorskoj i seniorskoj konkurenciji, dok ih u kategoriji vrhunskih sportista – nema. Tako žene u dizanju tegova čine 4.8% takmičara u juniorskoj konkurenciji i 5.9% takmičara u seniorskoj konkurenciji, dok su u rvanju žene zastupljene sa 14.6% među juniorima i sa 3.2% među seniorima.

Za Planinarsko-smučarski savez karakteristično je da žene dominiraju i u juniorskoj i u seniorskoj konkurenciji (po 67%), ali su izrazito podzastupljene u kategoriji vrhunskih sportista (19.8%). Dakle, ovde je evidentna velika masovnost žena, uz slabije vrhunske rezultate.

Za atletiku i kuglanje, raspoložemo samo podacima o vrhunskim sportistima, gde su žene zastupljenije od muškaraca, u atletici sa 55.6%, a u kuglanju sa 57.9%.

Ukupno aktivno članstvo (nekategorisani i kategorisani sportisti)

Zastupljenost žena kreće se od 4-6% u rvanju i dizanju tegova, preko 20% u veslanju, do 50% u atletici, 65% u planinarsko-smučarskom sportu do 74% u gimnastici (tabela 22).

Zastupljenost žena u aktivnom članstvu granskih saveza

Nekategorisani i kategorisani sportisti	Žene	Muškarci	Ukupno
Gimnastika	634 (72.4%)	242 (27.6%)	876 (100.0%)
Planinarenje/smučanje	1769 (65.2%)	942 (34.8%)	2711 (100.0%)
Atletika	439 (49.4%)	450 (50.6%)	889 (100.0%)
Veslanje	99 (20.2%)	391 (79.8%)	490 (100.0%)
Dizanje tegova	10 (6.3%)	148 (93.7%)	158 (100.0%)
Rvanje	33 (3.6%)	880 (96.4%)	913 (100.0%)

Tabela 22

Džudo, sambo, rvanje

Tatjana Trivić

Foto: Rina Vukobratović

Novi Sad, 23. mart 2011.

Zastupljenost žena u trenerskom kadru

Podatke koji se odnose na ovaj aspekt zastupljenosti žena u sportu dostavilo je 8 saveza (tabele 23-25). Prema očekivanju, u dizanju tegova i rvanju nema ženskih trenera (tabela 23), a procentualno žene treneri su najviše zastupljene u gimnastici (56.8%), potom u plivanju (39.5%), badmintonu (33.3%), tenisu (32.2%), planinarsko-smučarskom sportu (26.7%), kuglanju (22%) i atletici (19.6%). Žene čine manje od jedne trećine od ukupnog broja trenera u posmatranim granskim savezima (30.7%).

Zastupljenost žena u trenerskom kadru granskih saveza			
Sport	Žene	Muškarci	Ukupno
Gimnastika	21 (56.8%)	16 (43.2%)	37 (100.0%)
Plivanje	17 (39.5%)	26 (60.5%)	43 (100.0%)
Badminton	2 (33.3%)	4 (66.7%)	6 (100.0%)
Tenis	38 (32.2%)	80 (67.8%)	118 (100.0%)
Pl.smučanje	12 (26.7%)	33 (73.3%)	45 (100.0%)
Kuglanje	18 (22.0%)	64 (78.0%)	82 (100.0%)
Atletika	11 (19.6%)	45 (80.4%)	56 (100.0%)
Ukupno:	119 (30.7%)	268 (69.3%)	387 (100.0%)

Tabela 23

U pogledu stručne spreme trenera, konstatovane su značajne razlike u korist žena, koje imaju povoljniju obrazovnu strukturu, tj. bolje stručnu spremu nego muškarci (tabela 24). Istovremeno, oko 56% žena trenera ima licencu, dok taj procenat kod muškaraca dostiže 63% /tabela 25/. Posmatrano po savezima, samo u kuglanju su kod žena proporcionalno zastupljeniji licencirani treneri, dok je u drugim sportovima, procenat nelicenciranih trenera viši kod žena nego kod muškaraca. Npr. u gimnastici odnos je 52%:25% u korist muškaraca, tj. samo jedna četvrtina trenera muškaraca nema licencu naspram polovine žena trenera. U plivanju i planinarsko-smučarskom sportu su svi treneri, nezavisno od pola, licencirani.

Stručna sprema trenerskog kadra u granskim savezima					
...	Bez kvalifikacija	Trenerski kurs	Viša trenerska škola	Fakultet i više	Ukupno
Žene	13 (19.1%)	68 (82.0%)	22 (32.4%)	27 (39.7%)	68 (100.0%)
Muškarci	59 (30.9%)	33 (17.3%)	46 (24.1%)	53 (27.7%)	191 (100.0%)
Ukupno	72 (27.8%)	39 (15.0%)	68 (26.2%)	80 (30.9%)	259 (100.0%)

Tabela 24

Licencirani i nelicencirani treneri u granskim savezima				
SPORT	...	Sa licencom	Bez licence	Ukupno
Gimnastika	Žene	10 (47.6%)	11 (52.4%)	21 (100.0%)
	Muškarci	12 (75.0%)	4 (25.0%)	16 (100.0%)
Atletika	Žene	7 (63.6%)	4 (36.4%)	11 (100.0%)
	Muškarci	35 (77.8%)	10 (22.2%)	45 (100.0%)
Plivanje	Žene	17 (100.0%)	0 (0.0%)	17 (100.0%)
	Muškarci	26 (100.0%)	0 (0.0%)	26 (100.0%)
Tenis	Žene	8 (21.0%)	30 (79.0%)	38 (100.0%)
	Muškarci	30 (37.5%)	50 (62.5%)	80 (100.0%)
Planinarenje/ smučanje	Žene	12 (100.0%)	0 (0.0%)	12 (100.0%)
	Muškarci	33 (100.0%)	0 (0.0%)	33 (100.0%)
Badminton	Žene	1 (50.0%)	1 (50.0%)	2 (100.0%)
	Muškarci	4 (100.0%)	0 (0.0%)	4 (100.0%)
Kuglanje	Žene	11 (61.1%)	7 (38.9%)	18 (100.0%)
	Muškarci	28 (43.8%)	36 (56.2%)	64 (100.0%)
Ukupno	Žene	66 (55.5%)	53 (44.5%)	119 (100.0%)
	Muškarci	168 (62.7%)	100 (37.3%)	268 (100.0%)

Tabela 25

Zastupljenost žena u ulozi selektora u granskim savezima

Na osnovu dobijenih podataka iz granskih saveza za gimnastiku, kajak-kanu, rvanje, dizanje tegova, rukomet, veslanje i kuglanje, konstatovano je da su na poziciji selektora pokrajinskih selekcija u posmatranim savezima samo dve žene. U pitanju su ženske selekcije. Nijedna žena nije selektor muških ekipa. Istovremeno, 16 muškaraca obavljalo je funkciju pokrajinskog selektora ženskih ekipa, a još 22 selektora-muškarca vodili su muške pokrajinske selekcije.

Promocija ženskog sporta u granskim savezima

Senzibilnost granskih saveza za rodnu problematiku i preduzimanje konkretnih mera u pravcu promocije ženskog sporta, mogu se sagledati na osnovu podataka o preduzimanju analiza/istraživanja učešća žena u datom sportu, odnosno, na osnovu podataka o uključenosti u neki od pokrajinskih, nacionalnih ili međunarodnih programa/projekata za razvoj i afirmaciju ženskog sporta (tabela 26). Od ukupno 10 granskih saveza koji su dostavili tražene podatke, u 4 saveza je bilo analiza i/ili istraživanja koja se tiču učešća žena i devojčica u datom sportu (atletika, rukomet, gimnastika, veslanje). Pet granskih saveza (kajak-kanu, rvanje, gimnastika, veslanje, tenis) bilo je uključeno u programe/projekte za razvoj i afirmaciju ženskog sporta. Među obuhvaćenim granskim savezima, Gimnastički i Veslački savez su se najviše angažovali na promociji ženskog sporta.

Promocija ženskog sporta u granskim savezima

...	Analize/istraživanja o učešću žena i devojčica	Uključenost u projekte za razvoj i afirmaciju ženskog sporta
Atletika	+	-
Kajak-kanu	-	+
Dizanje tegova	-	-
Rvanje	-	+
Rukomet	+	-
Gimnastika	+	+
Plivanje	-	-
Veslanje	+	+
Tenis	-	+
Badminton	-	-
Kuglanje	-	-

Tabela 26

Posebno se prema broju i raznovrsnosti ovakvih programa/projekata ističe Gimnastički savez, uključen u šest programa za sudije i trenere, pri čemu su pojedini programi bili usmereni neposredno na rodnu problematiku u sportu.

Klizanje

Svetlana Trešnjic

Foto: Boris Kočiš

Novi Sad, 23. mart 2011.

U tabeli 27 prikazani su uporedni podaci zastupljenosti žena u različitim ulogama u posmatranim granskim savezima. Uz evidentna ograničenja prikupljenih podataka, uočljiv je raskorak između zastupljenosti žena u aktivnom članstvu (nekategorisani i kategorisani sportisti) i u drugim ulogama u sportu – funkcioneri, sudije, treneri. Žene su posebno malo prisutne u upravljačkim ulogama u sportu. Od opšte tendencije u pozitivnom smeru odstupa Gimnastički savez Vojvodine, koji ima brojnije žensko članstvo, a žene su zastupljenije ili ravnopravno zastupljene u upravljačkom, sudijskom i trenerskom kadru. U Gimnastičkom savezu žene su na poziciji predsednice granskog saveza, Upravnog odbora i Skupštine, a žena je i delegatkinja u republičkom savezu. S druge strane, dizanje tegova i rvanje su sportovi sa izrazito malim učešćem žena u svim ulogama i na svim nivoima. U plivačkom sportu, žene su podjednako zastupljene u aktivnom članstvu, kao sudije i treneri (33 do 42%), istovremeno su izrazito slabo zastupljene na sportskim funkcijama (14%). U atletici, žene su ravnopravno zastupljene u aktivnom članstvu, ali veoma marginalizovane kad je reč o upravljačkim ulogama, trenerskom i sudijskom kadru. Specifičnost tenisa je veća zastupljenost žena među sudijama (56%) u odnosu na druge uloge, u veslanju i kuglanju izrazito je malo žena funkcionerki itd. Indikativno je da u posmatranim sportovima, žene ne zaostaju za muškarcima u kategoriji vrhunskih sportista, uprkos podzastupljenosti u aktivnom članstvu, upravljačkim strukturama, sudijskom i trenerskom kadru.

Zastupljenost žena u različitim ulogama u granskim savezima							
Granski savez	Ukupno aktivno članstvo	Nekateg. sportisti	Kategor. sportisti	Vrhunski sportisti	Uprav. kadar	Sudijski kadar	Trenerski kadar
Atletika	49.4%	60%	-	55.6%	12.9%	25.9%	19.6%
Kajak-kanu	-	-	-	-	5.6%	11.9%	-
Dizanje tegova	6.3%	7.2%	4.9%	0.0%	0.0%	9.1%	-
Rvanje	3.6%	2.5%	8.1%	0.0%	0.0%	4.0%	-
Rukomet	-	-	-	-	9.1%	15.2%	-
Gimnastika	72.4%	74.4%	55.3%	54.5%	48.4%	68.6%	56.8%
Plivanje	-	41.5%	33.3%	40.0%	14.3%	35.0%	39.5%
Veslanje	20.2%	23.8%	-	-	2.1%	9.1%	-
Tenis	-	33.8%	-	-	20.0%	55.6%	32.2%
Planinari/smučari	65.2%	66.6%	64.7%	19.8%	40.0%	-	26.7%
Badminton	-	49.9%	-	-	9.7%	0.0%	33.3%
Kuglanje	-	-	-	57.9%	8.7%	23.6%	22.0%

Tabela 27

REZIME

Zastupljenost žena u pokrajinskim granskim savezima

- Pozivu za učestvovanje u istraživanju odazvalo se 12 pokrajinskih granskih saveza (Atletski savez, Badminton savez, Dizanje tegova, Gimnastički savez, Kajak-kanu, Kuglaški savez, Planinarsko-smučarski savez, Rukometni savez, Rvački savez, Teniski savez i Veslački savez);
- Zastupljenost žena u različitim ulogama (aktivno članstvo, upravljačke uloge, treneri, sudije i dr.) veoma varira u posmatranim granskim savezima;
- U većini slučajeva, muškarci dominiraju u upravi, administraciji, komisijama, kao treneri, sudije i selektori pokrajinskih selekcija;
- Među 11 stalno zaposlenih u granskim savezima nalazi se samo jedna žena (9.1%);
- Ukupan procenat žena funkcionerki u posmatranim granskim savezima dostiže tek 13.2%;
- Po jedna žena obavlja funkciju predsednice granskog saveza, sekretarice, predsednice Upravnog odbora i predsednice Skupštine;
- Nema žena na funkciji predsednice podsaveza, predsednice udruženja sudija, kao ni udruženja trenera;
- Žene čine četvrtinu sudijskog kadra, a njihovo učešće lagano raste sa opadanjem sudijskog ranga;
- Muškarci izrazito dominiraju u aktivnom članstvu u dizanju tegova i rvačkom sportu, žene su zastupljenije u gimnastici i planinarenju/smučanju;
- Žene čine jednu četvrtinu od ukupnog broja trenera u posmatranim granskim savezima, istovremeno, među ženama postoji veći procenat nelicenciranih trenera, iako imaju bolju stručnu spremu nego muškarci;
- Muškarci dominiraju u ulozi selektora pokrajinskih ekipa (ženskih i muških); samo dve žene su selektorke ženskih pokrajinskih selekcija;
- Mali broj granskih saveza pokazuje senzibilnost za rodnu problematiku, analizirajući zastupljenost žena i promovišući njihovo učešće u sportu.

Literatura

- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Mediapsychology*, 3, 265–299.
- Bailey, R., Wellard, I. & Dismore, H. (2004). *Girls' participation in physical activities and sports: benefits, patterns, influences and ways forward*. Technical paper for the WHO. Canterbury: Centre for Physical Education Research.
- Brown, W. I., & Trost, S. G. (2003). "Life transitions and changing physical activity patterns in young women", *American Journal of Preventive Medicine*, 25(2): 140-143.
- Corbin, C. B., Pangrazi, R. P., & Le Masurier, G. C. (2004). Physical activity for children: Current patterns and guidelines [Electronic version]. *President's Council on Physical Fitness and Sports Research Digest*, 5(2), 1-8.
- De Knop, P., Engstrom, L. M., Skirstad, B., & Weiss, M.R. (1996). *Worldwide trends in youth sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Đorđić, V. (2006). Žene i sport: Aktuelno stanje i napor za njegovo prevazilaženje. U G. Bala (Ur.), *Fizička aktivnost devojčica i dečaka predškolskog uzrasta (13-30)*. Novi Sad: Fakultet fizičke kulture.
- Đorđić, V. (2010). Sportska aktivnost učenika osnovne škole. *Menadžment u sportu*, 1(1), 33-37.
- Đorđić, V. i Krneta, Ž. (2007). Adolescenti i sport: rodna perspektiva. U Đ. Nićin (Ur.), *III Međunarodna konferencija "Menadžment u sportu": zbornik radova* (str. 171-178). Beograd: Univerzitet "Braća Karić": Fakultet za menadžment u sportu; Olimpijski komitet Srbije.
- Đorđić, V. i Matić, R. (2008). Uzrast i pol kao faktori uticaja na fizičku aktivnost dece i adolescenata. U G. Bala (Ur.), *Antropološki status i fizička aktivnost dece i omladine Vojvodine* (str. 55-77). Novi Sad: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Đorđić, V. i Tubić, T. (2010). *Rodni aspekt nastave fizičkog vaspitanja*. Zbornik Učiteljskog fakulteta u Užicu, 12(11), 269-276.
- Đorđić, V. i Tumin, D. (2010). Prezentacija ženskog sporta u medijima. U M. Đukić (Ur.), *Zbornik radova „Žene i sport“* (str. 7-16). Novi Sad: UŽRK „Vojvodina“ i Komisija „Žene i sport“ OKS.
- Đorđić, V. i Tumin, D. (u štampi). *Sportski uzori i njihov uticaj na bavljenje fizičkom aktivnošću adolescentkinja*. Sociološki godišnjak Republike Srpske.
- Haywood, K. M., & Getchell, N. (2005). *Life span motor development*, Champaign, IL; Human Kinetics.
- Increasing demand for sport and physical activity for adolescent girls in Scotland: Exploring issues, suggesting solutions* (2006). Edinburgh: Sportscotland.
- International Working Group on Women and Sport (1994). *The Brighton Declaration on Women and Sport*. Available from <http://www.iwggti.org>
- Kirk, D. (2003). Student learning and the social construction of gender in sport and physical education. In S. J. Silverman, & C. D. Ennis (Eds.), *Student Learning in Physical Education: Applying Research to Enhance Instruction* (67-83). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Krane, V., Choi, P. Y. L., Baird, S. M., Aimar, C. M., Kauer, K. J. (2004). Living the paradox: Female athletes negotiate femininity and muscularity. *Sex Roles*, 50(5-6), 315-329.
- Nakamura, Y. (2002). Beyond the hijab: Female muslims and physical activity. *Women in Sport and Physical Activity Journal*, 11(2), 21-48.
- Pate, R. R., Long, B. J. & Heath, G. (1984). Descriptive epidemiology of physical activity in adolescents. *Pediatric Exercise Science*, 6, 434-447.
- Physical activity and sport in the lives of girls* (1997). The Center for research on girls & women in sport, University of Minnesota.
- Raič, A., Lukman, L., Pavlović, D. i Koković, D. (2002). *Zastupljenost žena u sportu Srbije*. Beograd: Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije, Uprava za sport.
- Ransdell, L. B., Vener, J. M. & Sell, K. (2004). "International perspectives: the influence of gender on lifetime physical activity participation", *The Journal of the Royal Society for the Promotion of Health*, 124: 12-14.
- Sallis, J. F. (1993). Epidemiology physical activity and fitness in children and adolescents. *Critical Review of Food Science and Nutrition*, 33, 403-408.

Rukomet

Ljubica Pavlović

Foto: Boris Kočiš

Kikinda, 12. mart 2011.

V Rodni aspekt Zakona o sportu

U ovom prilogu predmet pažnje je Nacrt Zakona o sportu sa stanovišta ostvarivanja ravnopravnosti žena i muškaraca u ovoj važnoj oblasti društvenog života.

Normativni okvir analize Nacrta zakona o sportu uzima u obzir i polazi od Zakona o ravnopravnosti polova i obaveza koje ovaj Zakon propisuje kada se radi o ostvarivanju ravnopravnosti polova u oblasti sporta.

Fokus je usmeren na dve grupe odredbi Nacrta zakona o sportu. U prvoj grupi su odredbe koje govore u prilog zaključku da je zakonodavac prilikom izrade Nacrta zakona imao u vidu potrebe i interese kako žena tako i muškaraca, jednom rečju da je pokazao spremnost da aspekt rodne ravnopravnosti poštuje i integriše u zakonska rešenja. U drugoj grupi su odredbe za koje smatramo da su trebale naći mesto u Nacrtu zakona o sportu ali je to izostalo.

Odredbe Nacrta Zakona o sportu koje uvažavaju princip ravnopravnosti polova

Uvid u zakonska rešenja govori da je zakonodavac prepoznao i uvažio sledeće aspekte ravnopravnosti polova u Nacrtu zakona o sportu.

U Nacrtu zakona koristi se rodno senzitivna terminologija. O tome govori sledeća odredba: „Termini kojima su u ovom zakonu označeni položaji, profesije, odnosno zanimanja, izraženi u gramatičkom muškom rodu, podrazumevaju prirodni muški i ženski rod lica na koja se odnose“. (Član 3 stav 3)

Nacrt zakona garantuje pravo svakog da se bavi sportom bez bilo kog vida diskriminacije po nekom od ličnih svojstava uključiv i pol. O tome govori sledeća zakonska odredba: „Svako ima pravo da se bavi sportom. Bavljenje sportom mora biti dostupno svim građanima

pod jednakim uslovima bez obzira na uzrast, nivo fizičkih sposobnosti, stepen eventualne invalidnosti, pol i drugo lično svojstvo.“ (Član 4)

EksPLICITNO se zabranjuje bilo koji vid diskriminacije uključiv i diskriminaciju po polu, propisuje ništavost diskriminatornih odredbi u ugovorima sa sportistima/sportistkinjama, garantuje pravo na naknadu štete koju sportista/sportistkinja pretrpe zbog akata diskriminacije, i propisuje shodna primena antidiskriminacionih odredbi Nacrta zakona i na sportske stručnjake i stručnjake u sportu. O tome govore sledeće odredbe Nacrta zakona: „Zabranjena je svaka neposredna i posredna diskriminacija sportista u obavljanju sportskih aktivnosti, s obzirom na neko lično svojstvo, pol, status, opredeljenje ili uverenje, uključujući i diskriminaciju profesionalnih

sportista i sportista koji žele to da postanu u pogledu zapošljavanja, zarade ili uslova rada, osim kada se pravljenje razlike, odnosno stavljanje sportiste u nepovoljniji položaj u odnosu na druge sportiste u istoj ili sličnoj situaciji temelji na samoj prirodi ili stvarnim i odlučujućim uslovima obavljanja određene sportske aktivnosti, a ciljevi koji se time žele postići jesu opravdani.

Odredbe ugovora između sportiste i organizacije u oblasti sporta kojima se utvrđuje diskriminacija sportiste – ništave su, a odredbe sportskih pravila i opštih akata organizacija u oblasti sporta kojima se utvrđuje diskriminacija sportiste – ne primenjuju se.

Sportista ima pravo na naknadu štete koju pretrpi aktima diskriminacije organizacije u oblasti sporta iz st. 1 - 4. ovog člana“. (Član 10)

„Odredbe o zabrani diskriminacije iz člana 10. ovog zakona shodno se primenjuju i na sportske stručnjake i stručnjake u sportu“. (Član 26 stav 11)

Nacrt zakona uvažava princip jednakopravnosti i jednakih mogućnosti u vezi sa pravom na članstvo u sportskim udruženjima, pravima i obavezama u ovim udruženjima. O tome govore sledeće odredbe Nacrta zakona: *„Fizičko lice može biti član sportskog udruženja nezavisno od godina starosti, u skladu sa zakonom i statutom. Sportsko udruženje može, u skladu sa statutom, imati različite kategorije članova, sa različitim pravima i obavezama, s tim da članovi iste kategorije moraju imati ista prava i obaveze.* (Član 47 stavovi 2, 3 i 4)

Svako lice može pod jednakim uslovima utvrđenim statutom da postane član sportskog udruženja. (Član 48 stav 1).

Odredbe koje se odnose na ravnopravnost žena i muškaraca, a koje su izostale iz Nacrta Zakona o sportu

U Nacrtu Zakona o sportu izostalo je regulisanje određenih pitanja, važnih za ravnopravnost žena i muškaraca u ovoj oblasti, a na koje upućuje Zakon o ravnopravnosti polova i eksplicitne odredbe ovog Zakona. Ukoliko Nacrt Zakona o sportu bude prihvaćen u ovom obliku, postojaće neusklađenost između Zakona o ravnopravnosti polova i Zakona o sportu, što može biti izvor problema u praktičnoj primeni ovih zakona, jer može dovesti do različitih interpretacija u praksi.

U Nacrtu Zakona o sportu izostala je odredba o ravnomernoj zastupljenosti žena i muškaraca u upravljačkim strukturama sportskih organizacija, ustanovsa i udruženja kao i regulisanje kvote za manje zastupljeni pol u ovim telima, na šta inače obavezuje Zakon o ravnopravnosti polova. O tome govore odredbe Nacrta Zakona o sportu koje regulišu organe koji se formiraju u sportskim udružen-

jima i upravljačke strukture među kojima nema žena i muškaraca u upravljanju ovim organizacijama, a što je obaveza koju propisuje Zakon o ravnopravnosti polova koji nalaže da: *„Sportske organizacije i udruženja dužni su da obezbede ravnopravnu zastupljenost polova u organima upravljanja tih organizacija i udruženja.“* (Član 34 stav 3). Isto važi i za *Nacionalni olimpijski komitet* na koji se analogno primenjuju odredbe o sportskim udruženjima (član 105 stav 3). Stručna i druga udruženja i savezi u oblasti sporta (Član 106) Zavod za sport i medicinu (Član 108); *Komisija za pripremu nacionalnih kategorizacija sportova, sportista i sportskih stručnjaka* (čine je predstavnici Olimpijskog komiteta Srbije, Sportskog saveza Srbije i Republičkog zavoda), *Komisija za pripremu nacionalne kategorizacije sportskih objekata* (čine je predstavnici Ministarstva i Republičkog zavoda); *Savet za sport* (sastavljen od uglednih stručnjaka iz oblasti sporta,

Tim menadžerka
Violeta Knežević

Foto: Milan Stojanović
Novi Sad, 15. april 2011.

čije je angažovanje u tom savetu počasne prirode).

Iz Nacrta Zakona o sportu se jasno ne prepoznaje niti može da identifikuje obaveza koju propisuje Zakon o ravnopravnosti polova u vezi sa ostvarivanjem ravnopravnosti žena i muškaraca u finansiranju sportskih aktivnosti, a koja se odnosi na obavezu „Sportskih organizacija i udruženja da obezbede ravnopravan tretman polova u razvijanju i finansiranju sportskih aktivnosti“. (član 34 stav 2)

Odredbe Nacrta Zakona o sportu koje se odnose na ravnopravnost žena i muškaraca, a koje bi tražile jasniju operacionalizaciju

Rodno senzitivne evidencije i statistike nisu propisane niti ustanovljene Nacrtom Zakona o sportu, a to bilo bi poželjno (Član 165).

Neke odredbe Nacrta Zakona o sportu koje u osnovi uvažavaju princip ravnopravnosti žena i muškaraca u domenu sporta, bilo bi poželjno i korisno operacionalizovati kako bi se moglo u celini obezediti njihovo praktično dejstvo na ostvarivanje ravnopravnosti žena i muškaraca u oblasti sporta. To se posebno odnosi na **odredbe koje definišu opšti interes u sportu i finansiranje odnosno sufinansiranje sportskih aktivnosti koje predstavljaju vid ostvarivanja opšteg interesa u sportu, kao i posebne mere koje se preduzimaju u oblasti sporta kako bi se ostvario opšti interes u ovoj oblasti.** Sledeće odredbe Nacrta Zakona o sportu ilustruju ovaj problem: „Opšti interes u oblasti sporta je između ostalog i unapređenje *rekreativnog sporta, promocija i podsticanje bavljenja sportom svih građana Republike Srbije, a naročito dece, žena, omladine i osoba sa invaliditetom.*“ (Član 114 stav 1 tačka 14).

„Opšti interes u oblasti sporta iz člana 114. ovog zakona ostvaruje se kroz *finansiranje ili sufinansiranje* programa i projekata. Ministarstvo može *izuzetno odobriti određeni pro-*

Propisujući razloge za zabranu delovanja sportskih udruženja Nacrta Zakona o sportu je obuhvatio samo atak na neka lična svojstva pojedinca (nacionalna pripadnost, rasa i vera) koja su osnov za zabranu delovanja sportskih udruženja. Izostaju sva druga lična svojstva uključiv i pol kada se radi o zabrani delovanja a ostaje samo nacionalna pripadnost, rasa i vera. O tome govori sledeća odredba Nacrta Zakona o sportu: „*Zabranjeno je delovanje sportskog udruženja usmereno na nasilno rušenje ustavnog poretka, kršenje zajemčenih ljudskih ili manjinskih prava, ili izazivanje rasne, nacionalne ili verske mržnje.*“ (Član 93)

gram kojim se realizuje opšti interes u oblasti sporta iz člana 114. stav 1. ovog zakona i na osnovu podnetog predloga programa u toku godine, bez javnog poziva, u slučaju kada je u pitanju *program od posebnog značaja za ostvarivanje opšteg interesa u sportu* (Član 115). (posebne mere)

„Pri odobravanju programa kojim se ostvaruje opšti interes u oblasti sporta, prioritet imaju programi koji su strukturne i razvojne prirode, a između programa organizovanja, odnosno učešća na sportskim priredbama, prioritet imaju programi koji se odnose na sportske priredbe višeg ranga“ (Član 119 stav 8).

U praksi se može postaviti pitanje da li se ove odredbe odnose i na programe iz člana 114 stav 1 tačka 14 Nacrta Zakona o sportu?

Odredbe Nacrta Zakona o sportu koje se odnose na potrebe i interese građana i građanki u oblasti sporta a koje se ostvaruju u autonomnoj pokrajini odnosno u jedinicama lokalne samouprave, a na koje Nacrt Zakona o sportu samo načelno upućuje. U vezi sa ovim je posebno značajno ukazati na odredbe Nacrta Zakona o sportu koje se odnose na finansiranje sporta u autonomnoj pokrajini i u

jedinicama lokalne samouprave. To su sledeće odredbe Nacrta Zakona o sportu: „Potrebe i interesi građana u oblasti sporta za čije se ostvarivanje obezbeđuju sredstva u budžetu autonomne pokrajine, u skladu sa ovim zakonom, jesu: promocija i podsticanje bavljenja građana sportom, posebno dece, omladine, žena i osoba sa invaliditetom, na teritoriji autonomne pokrajine“. (Član 134). „Potrebe i in-

teresi građana za čije se ostvarivanje obezbeđuju sredstva u budžetu jedinica lokalne samouprave, u skladu sa zakonom, su podsticanje i stvaranje uslova za unapređenje sporta za sve, odnosno bavljenja građana sportom, posebno dece, omladine, žena i osoba sa invaliditetom.“ (Član 137).

Košarka, tim menadžerka

Violeta Knežević

Foto: Rina Vukobratović
Novi Sad, 15. april 2011.

VI Komentar člana 34 (ravnopravna zastupljenost polova u sportu) Zakona o ravnopravnosti polova

"SL. GLASNIK RS", BR. 104/2009

Član 34 Zakona o ravnopravnosti polova reguliše način ostvarivanja ravnopravne zastupljenosti polova u oblasti sporta.

U stavu 1 ovog člana Zakon eksplicitno propisuje dužnost, dakle, ustanovljava zakonsku obavezu, za ustanove koje se bave obrazovanjem da:

- obezbede jednake uslove za aktivno bavljenje sportom;
- preduzimaju mere podsticanja fizičkog vežbanja i sportskih aktivnosti za devojčice i žene.

Ove obaveze obrazovnih organizacija uključuju mogućnost da one propišu posebne mere kojima bi se podsticalo fizičko vežbanje i sportske aktivnosti kada su u pitanju devojčice i žene kako bi se u oblasti sporta realizovao princip jednakih mogućnosti.

Stavom 2 člana 34 Zakon propisuje obaveze koje se odnose na sportske organizacije i udruženja. Dužnosti sportskih organizacija i udruženja odnose se na:

- obezbeđivanje ravnopravnog tretmana polova u razvijanju sportskih aktivnosti; jednakih mogućnosti za žene i muškarce da budu akteri sportskih aktivnosti;
- obezbeđivanje ravnopravnog tretmana žena i muškaraca u finansiranju sportskih aktivnosti.

Ova zakonska obaveza uključuje i mogućnost preduzimanja posebnih mera kako bi se izgradile i uspostavile jednake mogućnosti za žene i muškarce da budu akteri sportskih aktivnosti, kao i da se princip jednakih mogućnosti primeni i prilikom finansiranja sportskih aktivnosti.

Naposletku, stavom 3 člana 34 ustanovljava se eksplicitno zakonska obaveza obezbeđivanja ravnopravne zastupljenosti žena i muškaraca u organima upravljanja koja se odnosi na:

- sportske organizacije
- sportska udruženja

Smatramo da bi bilo poželjno jednim posebnim aktom za sprovođenje Zakona o ravnopravnosti polova utvrditi kriterijume i propisati pravila o kvoti za manje zastupljeni pol u organima upravljanja sportskih organizacija i udruženja kao i za imenovanje upravnih i nadzornih odbora.

VII Žene u sportu »nacrtane svetlom objektiva«

Na svakom koraku okruženi smo fotografijom. Od naslovnih stranica, sporta, mode i oglašavanja do naših porodičnih foto-albuma, nalazimo fotografije u svakom delu našeg života. Teško bi bilo zamisliti život bez tih „večnih slika“. Na uzbudljiv način fotografija služi u raznim ulogama i funkcijama, kao prezentacija i kao alat za individualno izražavanje. Kao medij ne poznaje granice, i u stanju je da samo jednom fotografijom ispriča više nego što bi se moglo reći sa hiljadu reči.

Svesni ovih činjenica odlučili smo da upravo kroz medij fotografije učinimo vidljivim žene u sportu u Vojvodini. Istovremeno, ove fotografije su naši tragovi u vremenu, i naš skromni doprinosi aktivnostima koje podstiču veće učešće žena u svim sportskim disciplinama.

Fotografije čiji su autori studenti Akademije umetnosti u Novom Sadu, po prvi put široj javnosti predstavljaju sportistkinje različitih generacija koje se bave takmičarskim sportom i postižu značajne rezultate na domaćim i međunarodnim takmičenjima. Izbor fotografija u ovoj publikaciji obuhvata 18 sportova i 20 portreta sportistkinja koje na jedan drugačiji način „pričaju“ priču o sportu i ženi. Na fotografijama koje su objavljene u ovoj publikaciji predstavljene su sportistkinje koje se bave: **kuglanjem – Marija Gajin; mačevanjem – Romana Caran; streljaštvom – Aranka Binder; stonim tenišom – Ružica Popov; rukometom – Ljubica Pavlović; orijentacionim trčanjem – Dragana Živković; veterpolom – Tijana Tintar; tenišom – Tatjana Ječmenica; klizanjem – Svetlana Trešnjić; karateom – Tanja Sili; kajakom na mirnim vodama – Snežana Mihajlović; gimnastikom – Aniko Žiroš-Jankelić; fudbalom – Dunja Vukčević; džudom, sambom i rvanjem – Tatjana Ranković i Nada Matić; i atletikom – Snežana Stančetić.** Pored sportistkinja na fotografijama su i **Romana Romanov – trenerica sportistkinja sa invaliditetom u stonom tenisu; Violeta Knežević – tim menadžerka ženskog košarkaškog kluba, Jasmina Juras – košarkaška sutkinja, Jasmina Juras – košarkaška sutkinja i Raško Mičić, mačevalac kluba „Omladinac“ iz Zrenjanina.**

Ove fotografije nastale su zahvaljujući saradnji koja je ostvarena između Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu, odseka za fotografiju na Akademiji u Novom Sadu, nevladinih organizacija Centar za podršku ženama i Vojvođanka – Regionalna inicijativa i sportskih klubova iz Novog Sada, Kikinde, Pančeva i Sente.

Program su zajednički osmislile **Marija Gajicki i Smiljka Vukelić** i realizovale u saradnji sa **Dubravkom Lazić, docentkinjom na Akademiji umetnosti u Novom Sadu**, studijski program fotografija.

Fotografije su snimljene u martu i aprilu 2011. godine u Novom Sadu, Kikindi, Pančevu, Senti, Zrenjaninu i na Fruškoj gori.

Fotografije su autorsko delo **Rine Vukobratović, Borisa Kočiša, Milana Stojanovića, Željka Mandića i Nađe Pavkov.**

Waterpolo

Tijana Tintar

Foto: Milan Stojanović
Kikinda, 3. april 2011.

Prof. dr VIŠNJA ĐORĐIĆ

Radi kao vanredna profesorka na Fakultetu sporta i fizičkog vaspitanja u Novom Sadu. Učesnica brojnih domaćih i međunarodnih naučnih skupova, autorka više od 70 naučnih radova iz područja fizičkog vaspitanja, promocije fizičke aktivnosti i ženskog sporta. Glavna i odgovorna urednica naučnog časopisa «Exercise and Quality of Life» čiji je izdavač Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja u Novom Sadu. Članica ekspertskog tima koji je pripremio izveštaj «Stanje sporta u APV sa predlozima za izradu strategije razvoja» (2007). Učesnica i nositeljka više naučno-aplikativnih projekata, predavačica po pozivu na seminarima za nastavnike fizičkog vaspitanja, učitelje, vaspitače i trenere. Članica Stručnog veća Univerzitetskog centra za razvoj obrazovanja i Programskog veća za Sportski menadžment pri ACIMSI. Kao članica republičkog Prosvetnog saveta za predškolsko, osnovno i srednje opšte i umetničko obrazovanje i vaspitanje (2003-2004) i članica Oblasno-predmetne komisije za Fizičko i zdravstveno vaspitanje pri Ministarstvu prosvete i sporta Republike Srbije (2002-2004), aktivno je učestvovala u reformi obrazovnog sistema i uobličavanju odgovarajućih zakonskih propisa. Jedna od osnivačica Društva nastavnika fizičkog vaspitanja Grada Novog Sada i članica Gradskog odbora za prevenciju zavisnosti od psihoaktivnih supstanci Grada Novog Sada (2005-2009). Aktivno se bavila sportskom gimnastikom od 1976. do 1986. godine, a u narednom periodu radila kao gimnastička trenerica i sutkinja. Udata, majka troje dece.

Mr MARIJANA BRKLJAČ

Marijana Brkljač je završila postdiplomske studije na katedri za psihologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, na odseku za kliničku psihologiju i dobila akademsko zvanje magistra psiholoških nauka.

Radno iskustvo je sticala radeći u nevladinom sektoru – u Švedskoj organizaciji "Individualna pomoć" i kao stručna saradnica Centra za podršku ženama i u državnim institucijama – Visokoj strukovnoj školi za obrazovanje vaspitača, a trenutno u Specijalnoj bolnici za psihijatrijske bolesti "Sveti Vračevi".

Volonterski je angažovana u okviru radne grupe za zdravlje mladih pri izradi Lokalnog akcionog plana za mlade opštine Kikinda i kao članica komisije za zdravstvenu delatnost Crvenog krsta Kikinda.

Od 2009. Godine saradnica je Centra za podršku ženama gde je sprovedla Istraživanje o stavovima i iskustvima građanki i građana opštine Kikinda u vezi sa nasiljem. U okviru Save-tovalista za pravnu i psihosocijalnu pomoć ženama koje su pretrpele nasilje (CPŽ) voditeljica je Treninga asertivnosti.

Trenirala je odbojku.

Profesorica na Pravnom fakultetu u Novom Sadu. Predaje Ustavno pravo, Parlamentarno pravo, Izbornu pravo, Ustavno sudstvo, Ustavnosudsku zaštitu ljudskih prava.

Značajniji radovi u oblasti ravnopravnosti polova: *Ustavni okvir ravnopravnosti polova*, Novi Sad, 2010; *Pravo na ravnopravnost polova*, Novi Sad, 2008; *Biračko pravo žena*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, br. 1-3/1997; *Resolution on Gender Equality*, grupa autora, Novi Sad, 2004; *Žene u političkim strankama*, Zbornik «Političke stranke u Srbiji, Beograd, 2005; *The New Constitution of Serbia and Gender Equality*; «Globalizacija. com», 2005; *Ustavni okvir ravnopravnosti polova*, Glasnik advokatske komore Vojvodine br. 2-3/2005; *Politička participacija žena – kako do značajnijeg učešća žena u javnom životu*, Zbornik «U susret Zakonu o ravnopravnosti polova – evropska budućnost Srbije», Beograd, 2006; *Ravnopravnost polova – reprezentovanje u skupštinama i institucionalni mehanizmi*, Zbornik «Pet godina posle», Novi Sad, 2006; *Zakon o ravnopravnosti polova*, Zbornik «Ka zakonu o ravnopravnosti polova», Beograd, 2006; *Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena – kratak osvrt na sadržaj*, Zbornik «Izveštavanje po Konvenciji o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama», Novi Sad, 2007; *The Constitution and Gender Equality* Zbornik «Ustav i rodna ravnopravnost», Podgorica 2007; *Žene u Srbiji – izbori 2000 i 2007*, WWW. vitaactiva.si; *Institucionalni mehanizmi ravnopravnosti polova – mogućnosti na lokalnom nivou*, Zbirka «Žene to mogu – kako skrojiti politiku jednakih mogućnosti», Beograd, 2007; *Rodna ravnopravnost u našoj opštini* - priručnik grupa

autora, Novi Sad, 2008. godine, str. – 72 – 89; *Povreda zabrane diskriminacije po polu kao osnov ograničenja ljudskih prava*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, XLIII, br. 2/2009. str. 7 – 21; *Institucionalni mehanizmi ostvarivanja ravnopravnosti polova*, Pravni zbornik – časopis za pravnu teoriju i praksu Udruženja pravnik Crne Gore br. 1 – 2 /2010, str. 431 – 473; *Ustavne institucije ravnopravnosti polova – normativni okvir i praksa u zemljama regiona*, Pravni život br. 14, tom VI, 2009. str. 777 – 789; *Komparativna ustavnost o pravu na medicinski asistiranje začecje*, Zbornik «Pravo Evropske Unije – stanje i perspektive», Pravni fakultet, Niš, 2009. str. 61 – 81; *Beijing a woman in the Balkans*, Zbornik Fifteen years after the Beijing conference and beyond, Budapest, Ljubljana, Tallinn, 2010. str. 25 – 35; *Constitutional Warranties for Gender Equality – Case studies of Serbia and Montenegro*, Zbornik Women in politics stocktaking in South Eastern Europe, Budapest, Ljubljana, Tallinn, 2007, str. 31 – 41 i dr.

Aktivnosti na području rodne ravnopravnosti:

Pripremila predloge za institucionalne mehanizme za ostvarivanje ravnopravnosti polova u Republici (parlamentarni odbor, vladino telo, ombud); kao članica ekspertskeg tima koji je izradio Odluku o pokrajinskom ombudsmanu radila na formulisaniu položaja i nadležnosti zamenika ombudsmana za ravnopravnost polova; Predsednica ekspertske radne grupe za izradu Zakona o ravnopravnosti polova; kao

članica ekspertskeg tima za izradu Ustava Srbije, koji je formirao predsednik Republike Srbije, formulisala odredbe Ustava o rodnoj ravnopravnosti; članica tima za pisanje Nacionalnog plana aktivnosti za unapređenje položaja žena; organizatorica i voditeljka rodni studija na Univerzitetu Mediteran u Crnoj Gori; inicijatorica regionalne saradnje u procesu usvajanja Ustava u regionu (Srbija, Bosna i Hercegovina i Crna Gora) i radila kao ekspertkinja na formulisaniu i implementiranju rodno senzitivnih odredbi u ustave pomenutih zemalja i dr.

Dobitnica nagrade Izvršnog veća AP Vojvodine za ravnopravnost polova.

Dobitnica baklje koju dodeljuje Ministarstvo spoljnih poslova Kraljevine Danska za aktivnosti na postizanju realizacije trećeg Milenijskog cilja - doprinos razvoju ravnopravnosti polova u oblasti nauke.

Ministarka pravde u ženskoj vladi.

O diskriminaciji žena u sportu

Sport je oblast u kojoj nedvosmisleno postoji vrlo jasna i čak izražena, otvorena diskriminacija žena, još uvek nimalo dotaknuta društvenim naporima i uspesima u smanjivanju diskriminacije žena kao u nekim drugim oblastima, npr. na tržištu rada i politici. Publikacija „Položaj žena u sportu u Vojvodini“ sadrži više nego rečite istraživačke podatke koji argumentuju tu tvrdnju, a odnose se na finansiranje ženskog sporta, uslove treniranja, rad trenera sa ženskim ekipama, medijsko predstavljanje žena u sportu i sl. Konstatuje se tako da žene i dalje nisu faktički izjednačene kada je reč o nagrađivanju u profesionalnom sportu, a njihova zastupljenost u ulogama sportskih liderki, trenerica i sutkinja, upadljivo zaostaje za zastupljenošću muškaraca. Od 11.053 zaposlenih u sportu, svega 931. Prisutna dominacija muškaraca u svim sportovima i na svim nivoima. Muškarci su u sportu prisutni u svim ulogama, kao treneri, članovi uprave kluba. Sa devojkicama i ženama u sportu češće rade neadekvatno edukovani treneri, a ponuda sportova je ograničena. Žene dostižu tek 9.89% od ukupnog broja registrovanih sportista, dok na rukovodećim mestima u granskim savezima ima manje od 8% žene. Osim toga, muškarci čine 94% od ukupnog broja trenera svih kategorija, a žene svega 6%. Još je manje žena sudija, svega 5%. Odnos prema sportistkinji ili sportisti trebalo bi da se bazira na sportskim rezultatima, a vidimo podatak da je jedan

muški košarkaški klub, koji se takmiči u nižem rangu takmičenja od ženskog, dobio je 5.2 puta više sredstava od ženskog košarkaškog kluba. A to nikako nije usamljen slučaj, već je trend. Muški i ženski klubovi u okviru istog sporta, koji su u istom rangu takmičenja, dobijaju različita finansijska sredstva iz lokalnih budžeta, po pravilu na uštrb ženskih klubova. Više će sredstava dobiti muški klub za pripreme, za ulazak u viši rang takmičenja, za važna takmičenja van zemlje, za organizovanje državnog prvenstva itd. O fudbalu da ne govorimo.

Ženski sport se tako nalazi u svojevrsnom začaranom krugu, jer bez ulaganja nema rezultata, niti sportskih uzora i modela uspešnih sportistkinja. Izostanak rezultata po pravilu znači manje ulaganje, isti ili bolji rezultati žena opet dovodi do manjeg ulaganja, pa tako sve do zatvaranja još jednog ženskog kluba. Nejednake šanse žena za bavljenje sportom idu dotle da u jednom istom mestu jedan klub dođe na 2.618 žena, odnosno 414 muškaraca. Žene čine četvrtinu sudijskog kadra (25.6%) u granskim savezima obuhvaćenim istraživanjem. Posmatrano po savezima, žene su najzastupljenije u Gimnastičkom savezu (68.6%), a najmanje u rvanju i dizanju tegova, te veslanju (po 4% odnosno 9.1%). U tenisu žene čine 55.6% sudija, u plivanju 35%, atletici 25.9%, kuglanju 23.6% itd. Najmanje žena sudija, u odnosu na ukupan broj sudija, ima u klasi međunarodnih

sudija (oko 24%). Ukupan procenat žena funkcionerki u posmatranim granskim savezima dostiže tek 13.2%. Po jedna žena obavlja funkciju predsednice granskog saveza, sekretarice, predsednice Upravnog odbora i predsednice Skupštine. Nema žena na funkciji predsednice podsaveza, predsednice udruženja sudija, kao ni udruženja trenera. Žene čine četvrtinu sudijskog kadra, a njihovo učešće lagano raste sa opadanjem sudijskog ranga.

Svi znamo da se uspešna sportistkinja (pa i sportistkinja uopšte) postaje u porodičnoj manufakturi i da je daleko vreme kada će u Srbiji fenomen supruga trenera, oca ili brata trenera zameniti one koje bi bile najadekvatnije, a to su stručne žene treneri, one koje su za sada na pređu i praktično ne postoje. Izbor trenera sportistkinja za sada najčešće nije posledica želje, već nužde, proistekle iz siromaštva, tako da se ne angažuju najbolji niti stručni, već oni koji bi trebalo tek da uče. Znamo, a ne govorimo o tome, da sportistkinje harasiraju treneri, ucenujući ih, da bi bile u ekipi, išle u inostranstvo na takmičenje i pripreme.

Da li će istraživanje, finansiranje programa koji obrađuju pitanje žena u sportu, kao i aktivnosti vezane za edukaciju kadrova i usavršavanje koje je kao zaključak predvidela Konferencija „Žene i sport“ 2010² zaista prave aktivnosti koje će doprineti poboljšanju situacija o kojoj govore

¹ Dr Zorica Mršević, profesorka Fakulteta za evropske pravno političke studije, Novi Sad. Bavila se aktivno i uspešno mačevalačkim sportom od 1981. do 1990. kao članica šampionskog kluba Železničar iz Beograda. Više puta bila članica ekipnog šampiona Srbije i Jugoslavije u disciplini ženski mač, poslednji put 1989.

² Dvodnevna Konferencija „Žene i sport“, održana 13. i 14. maja 2010. godine, u organizaciji Komisije Žene i sport, Olimpijskog komiteta Srbije.

<http://www.oks.org.rs/olimpijski-komiteta-srbije/seminari/zene-i-sport/>

gornji podaci? Ili će možda sredstva namenjena u tu svrhu podeliti neki sportski funkcioneri, dakako muškarci, ili tu možda i nema nikakvih sredstava, samo planova?

Jasno je da u datoj situaciji najmanje ima mesta za pitanje zašto žene „ne vole“ sport ili zašto „ne žele“ da se bave njime. Odgovori su tu, pred nama. Kada si tretiran kao „uljez u pabu“,³ kako su žene nesumnjivo tretirane kada pokušaju da učestvuju, onda je jasno da prebacivanje odgovornosti na diskriminisanog za diskriminaciju, nije najbolji način shvatanja situacije i rešavanja problema. A problem jeste u tome da sredstva namenjena kako ženama tako i muškarcima, oni ne žele da dele, ni da izgube privilegiju da o njima ekskluzivno odlučuju oni, pa samim tim ni da dopuste da u sportu postoji ravnopravnost. Kao da se status quo u sportu kao ekskluzivno muškom domenu zbog nečega mora održati po svaku cenu, bez obzira na višedecenijske loše rezultate, otvorenu diskriminaciju žena, huligansko nasilje u i oko sporta, prljave igre raznih vrsta sa ciljem prodaje igrača, nameštanja sportskih

rezultata, favorizovanja određenih timova, i td.

Publikacija koja je iza nas dozvoljava i razmišljanja na temu šta bi bilo kada bi bilo više žena, da li bi bilo npr. boljih fudbalskih rezultata, a manje huliganizma i nasilja oko sportskih zbiivanja i terena. Iako ona ne nudi odgovore, oni kao da se nameću sami.

Decenijama u našoj zemlji u fudbalu koji je diskriminativno isključivo muški, hiljade igrača i armija zaposlenih na raznim poslovima i po raznim osnovama zarađuju uglavnom natprosечно mnogo, a da pritom nisu uspeli da ostvare nikakav rezultat ni u evropskim niti svetskim dimenzijama.⁴ Mnogo je disproportionalno utrošenih resursa u nešto što nikada nije dalo nikakav pažnje vredan sportski rezultat. A kada bi se u fudbalu posvećivala ista pažnja razvoju ženskog fudbala koja se posvećuje muškom, rezultati bi sigurno bili bolji od onih koje decenijama „postiče“ muški fudbal jer i nije teško postići bolje rezultate od nikakvih. Inače, svetski poznat trend je da se sportski rezultati žena menjaju veoma brzo,

dok muški rezultati nisu toliko napredovali kao ženski. Danas npr. devojčice od 12-13 godina plivaju u vremenu u kome je Džoni Vajsmiler nekada osvajao zlatnu olimpijsku medalju.

Sportski huliganizam, kao aktivnost fudbalskih navijačkih, dakako muških grupa u kojima se učešće žena može meriti promilima, ako se o njoj uopšte i može govoriti, manifestacija je egzaltirane muškosti.⁵ Sam tok utakmice, koliko god da je stresan, huligane nužno ne interesuje.⁶ Njihov „program“ odvija se nezavisno od događaja na terenu: pirotehnika će svakako biti upotrebljena, kao i naročito pripremljena scenografija. Poraz ili pobjeda mogu jednako poslužiti kao opravdanje za nasilničko ponašanje na gradskim ulicama.⁷ Huligan u Srbiji sebe smatra aktivnim učesnikom u sportskom događaju. Ovome doprinose treneri i novinari, koji ih nazivaju „šestim“ ili „dvanaestim“ igračem, u zavisnosti od toga o kom je takmičenju reč. Postoji osnovano uverenje da kada bi sportske navijačke grupe činile ravnopravno i žene, da bi nasilja bilo daleko manje ili ga praktično ne bi ni bilo.

³ Termin „uljez u pabu“ za žene u sportu upotrebila je Barbara Elen (The Observer 4. 12. 1999), prevela Olja Petronić, „Žene i sport: uljezi u pabu.“ http://www.vreme.com/arhiva_html/465/27.html Pristupljeno 29. juna 2011.

⁴ Nije zaboravljeno da je fudbalski klub Crvena Zveza 1991 postao šampion Evrope. Premaloza decenije aktivnosti sotina hiljada ljudi angažovanih u tj oblasti, za milionske svote izražene u kojoj god stranoj valuti uložene za to vreme, i danas u nešto što daje sve slabije rezultate, postičući jedino vrednost rekreativnog sporta ali trošeći mnogostruko više.

⁵ Aleksandar Nikolić, Nailje u sportu, seminarski rad odbranjen iz Kriminologije sa Penologijom na master studijama prava na FEPPSu 2011.

⁶ Marko Čomić, Nasilje u sportu, seminarski rad odbranjen iz predmeta Fenmenologija nasilja na FEPPSu, 2011. Analiza navijačke grupe kao i njenog uticaja

⁷

<http://www.socioloskaluca.ac.me/PDF8/Bozovic%20R.%20R.,%20Agresija%20i%20nasilje%20u%20sportu.pdf> Pristupljeno 29. 06. 2011

Životno iskustvo sportiskinja je drugačije od iskustva drugih žena, ali je drugačije i od iskustva muškaraca sportista. Zato je važno čuti šta kažu one, poput jedne sportistkinje koja je želela da ostane anonimna: "Sport nas je naučio da pobeđujemo, a to druge žene ne znaju. Takođe, sport nas je naučio i kako da gubimo bitku, a ne rat, kako da porazi budu deo ili uvod u pobeđe, a ne konačni porazi, što takođe druge žene ne znaju. Mi smo naučile šta znači upornost i istrajnost i šta znači želeći pobeđu. Mi znamo šta znači biti nezavisna individua, ali i kako sarađivati. Mi znamo da se borimo i to primenjujemo i u životu kasnije." Možda je upravo ta činjenica, da sport doprinosi jačanju ličnosti, individualnosti i nezavisnosti žena jedan od glavnih razloga što je ženama putevi bavljenja sportom otvaraju daleko teže i ređe no muškarcima?

Ne tako daleka i ne toliko tuđa da bi bila nemoguća istorija, nudi primere ženskih pobeđa u borbi sa diskriminacijom u sportu. 1968 na Vimbldonu pobednik Rod Lejver je dobio 8.000 dolara, a pobeđnica Bili Džin King 3.000. Žene su ćutale i trpele tu diskriminaciju sledeće dve godine, a onda je skandal eksplodirao na prestižnom turniru u Los Anđelesu gde je muškom pobeđniku ponuđena nagrada čak osam puta veća no pobeđnici u ženskoj konkurenciji. Takmičarke su dobijale neke nagrade tek od četvrtfinala dok su muškarci od eliminacija dobijali honorare. Žene su sve još morale da plate svoje putne i smeštajne troškove. Doneta je odluka o bokotu uz pomoć sponzora Svetskog teniskog magazina i organizovan je paralelni turnir u Hjuston. Američka teniska federacija je

odmah suspendovala sve učesnice, isključila ih iz reprezentacije, zabranjeno im je učešće na grand slem turnirima, i oduzeto im je pravo da budu rangirane na svetskim rang listama. Bu-jica međutim više nije mogla da se obuzda. Već sledeće 1971. organizovano je 19 takvih paralelnih, nezavisnih turnira sa nagradnim fondom od preko 300.000 dolara. Ženski tenis je uspeo da izbori svoje mesto pod suncem. Nove zvezde, Kris Everet, Martina Navratilova, Štefi Graf, Aranča Sančez, Monika Seleš, zaradjivale su sve veće svote novca.

Promene protekle decenije u Sjedinjenim Državama daju nadu da se ženske borbe za smanjenje diskriminacije žena u sportu isplate. Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država je pre desetak godina doneo jednu presudu koja se tiče žena sportiskinja: privatni Univerzitet Braun je proglašen krivim za diskriminaciju žena, jer ima manjkavu ponudu univerzitetskih sportskih ženskih reprezentacija, što se protivi odredbama Devetog Poglavlja saveznog antidiskriminativnog zakona. Odredbe tog Poglavlja zabranjuju polne predrasude u bilo kojoj javnoj ili privatnoj obrazovnoj ustanovi koja dobija novac iz saveznog budžeta. Deveto Poglavlje je zakon donet 1972, a zvanična tumačanje koja se odnose na ženski univerzitetski sport sadrže zahtev da procenat sportiskinja bude sličan procentu studentkinja na svakom univerzitetu. Dodatni kriterijumi (za „vađenje" onih univerziteta koji ne zadovoljavaju prvi kriterijum) su da li univerzitet u potpunosti zadovoljava potrebe svojih trenutno postojećih sportiskinja ili bar, dokazana skorajša istorija ekspanzivnog razvitka ženskih sportova.

1991. Univerzitet Braun je radi uštede ukinuo dva dosta popularna ženska sporta, gimnastiku i odbojku, zajedno sa dva, na tom univerzitetu dosta nepopularna muška sporta, vaterpolo i golf. U proleće 1992. su gimnastičarke i odbojkašice Brauna tužile svoj Univerzitet za polnu diskriminaciju. Okružni sud je odmah naredio uspostavljanje "pređašnjeg stanja" tj. vraćanje ova dva ženska tima na univerzitetski budžet, ali je na žalbu Univerziteta, doneo odluku o "mirovanju" dok se ne ispitaju sve okolnosti. Sudski postupci su se vodili na svim sudskim instancama dosta dugo. Braun je potrošio preko milion dolara na advokate, veštace i vođenje parnice, uglavnom računajući da tužiteljke neće imati toliko novca da nastave parnicu. Branili su se da Univerzitet ne može da bude odgovoran za postojanje različitog nivoa interesa za bavljenje sportom među studentima različitog pola, za različit nivo interesa gledalaca koji postoji između muškog i ženskog sporta, kao i da bi prisilno ispunjavanje kvota, značilo smanjenje para za ono za šta se izgleda pare uvek moraju naći, a to su muški sportovi.

U međuvremenu, da se ipak približi neophodnoj kvoti ženskih sportistkinja, uvedena su tri nova ženska sporta - dizanje tegova, jahanje i vaterpolo, poboljšani su objekti namenjeni sportiskinjama, svlačionice i sl, i donet je plan usaglašavanja sa Devetim poglavljem, po kome će se na tom Univerzitetu uvesti nove juniorske ženske ekipe u mačevanju, gimnastici, skijanju i vaterpolu.

A u tom istom međuvremenu su u žalbenom postupku odluku u slučaju Univerziteta Braun čekale slične tužbe protiv diskriminacije

sportistkinja na univerzitetima Mejn, Masačusets, Rod Ajlend i Porto Riko. Žalbeni sud je odobrio Braunov plan po pitanju svih korisnih novina, ali je zahtevao ispunjenje tužilačkih zahteva za vraćanje ženske gimnastike i odbojke u status univerzitetskih reprezentacija. Braun se žalio Vrhovnom Sudu Sjedinjenih Država koji je tu žalbu u celosti odbio navodeći da je Deveto poglavlje zakon u ovoj zemlji već tri decenije i da se ne mogu tolerisati pokušaji njegovog izigravanja umesto poštovanja. Slučaj "Braun" koji se prostim rečnikom svodu na situaciju "imaš 51% žena koje studiraju, a samo 38% studentkinja u ženskim sportskim univerzitetskim reprezentacijama, znači - kriv si za diskriminaciju žena", postao je test slučaj i budući slučajevi diskriminacije sportistkinja na univerzitetima neće proći.

Na kraju svih izlaganja moraju da se konstatuju neke očigledne činjenice, a najjednostavnija je da su porodica i država odgovorni da omoguće ženama i ženskoj deci da se bave sportom. Ako u jednoj zemlji postoji dobro razvijena muška sportska disciplina, a neadekvatno ili slabo razvijena ženska, onda postoji diskriminacija.

Znači da postoje iskusni treneri, sportski objekti, dobra i jaka domaća takmičenja, formirana publika, interes omladine da se bavi tim sportom, nacionalna "škola" toga sporta, spremnost vlasti da finansiraju taj sport, i sve se to investira u muške takmičare, a malo ili nimalo u ženske.

Razlozima koji navode treneri ženskog sporta i sportistkinje zbog čega je ženski sport zane-maren (manje je novca, opšte nesređeno stanje u društvu, odlazak trenera i igračica u inostranstvo, nedostatak međunarodnih uspeha, nezainteresovanost medija i sponzora) dodali bismo i opštu diskriminativnu atmosferu strukturalnog tipa. Po toj diskriminativnoj šemi, ženama u sportu ništa nije uskraćeno, jer to nije njihova oblast delatnosti.

Interes publike je društvena konstrukcija i kreira se, između ostalog, i onim što se nudi za gledanje. Ako su u medijima prisutne samo muške ekipe i takmičenja u muškom sportu onda će, normalno, i interes sve više biti orijentisan na muški sport.

Učešće žena u sportu može da obogati i unapredi sport, isto kao što sport može unaprediti kvalitet života žena.⁸

Međunarodni olimpijski komitet je 2008.⁹ formulisao je kao jedan od svojih ciljeva da se nađe rešenja za intenzivnije učešće žena u sportskim aktivnostima. Ali je pritom uočeno, potpuno ispravno, i da je potrebno naći odgovor i na pitanje: kako sport može doprineti da žene počnu igrati važniju ulogu u društvu uopšte?

U novom veku neke sportistkinje iz Srbije već žive svetski život daleko od okova lokalne sredine. U lokalnu je, znamo, sve tvrđe, sporije, okorelije. Diskriminacija se odatle teško čupa, a kamoli iskorenjuje. Ova publikacija izraz je nade da će u 21. veku žene u sportu, oslobođene stega diskriminacija i predrasuda, moći da se sreću globalno i lokalno, da zauvek zajedno postoje.¹⁰

⁸ Mršević Z, (2000): Žene i sport: ugrožena ženstvenost? Ed. M. Blagojević, Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse, 557-522. AŽIN, Beograd.

⁹ 19. juna 2008 održana je konferencija Međunarodnog olimpijskog komiteta posvećena ženama u sportu, nimalo slučajno u Jordanu dakle u okruženju islamskog ambijenta arapskog sveta. <http://www.preporod.com/svijet-islama-magazine-150/bliski-istok-magazine-151/788-ene-i-sport.html>

¹⁰ Ovaj tekst je nastao u okviru projekta: Društvene transformacije u procesu evropskih integracija - multidisciplinarni pristup, koji je finansiran od strane Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj u periodu 2011-14.

podrska1@nadlanu.com

Nemanjina 2

23 300 Kikinda, Srbija

Tel: +381 (0)230 437-343, 22-067

Fax: +381 (0)230 437-343

www.podrska.org.rs

UPITNIK ZA LOKALNE SAMOUPRAVE
U OKVIRU PROJEKTA
“Istraživanje o položaju žena u sportu na teritoriji Autonomne pokrajine
Vojvodine”

Naziv opštine/grada	
Ukupan broj stanovnika na teritoriji opštine	
Broj žena	
Broj muškaraca	
Ime, prezime i stručne kvalifikacije člana/ice OV/GV zaduženog za sport	
Ime, prezime i stručne kvalifikacije rukovoditelja/ke sekretarijata (ili sektora) za sport u Opštinskoj upravi/Gradskoj upravi	
Ukupno zaposlenih u sekretarijatu (ili sektora) za sport u OU/GU	
Broj žena	
Broj muškaraca	
Osoba odgovorna za dostavljanje podataka za OVAJ upitnik i kontakti (br. telefona, E-mail adresa)	

1. LISTA REGISTROVANIH MUŠKIH KLUBOVA NA TERITORIJI OPŠTINE/GRADA

r.b.	Naziv kluba i sedište	Godina osnivanja	Rang takmičenja	Pravni status kluba	Broj aktivnih članova	Broj stručnih saradnika/ca	
						M	Ž
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							

Prema potrebi dopuniti tabelu odgovarajućim brojem redova

2. LISTA REGISTROVANIH ŽENSKIH KLUBOVA NA TERITORIJI OPŠTINE/GRADA

r.b.	Naziv kluba i sedište	Godina osnivanja	Rang takmičenja	Pravni status kluba	Broj aktivnih članova	Broj stručnih Saradnika/ca	
						M	Ž
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							

Prema potrebi dopuniti tabelu odgovarajućim brojem redova

3. LISTA REGISTROVANIH KLUBOVA NA TERITORIJI OPŠTINE/GRADA KOJI IMAJU I MUŠKU I ŽENSKU EKIPU

r.b.	Naziv kluba i sedište	Godina osnivanja	Rang takmičenja	Pravni status kluba	Broj aktivnih članova/ica		Broj stručnih saradnika/ca	
					M	Ž	M	Ž
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								

Prema potrebi dopuniti tabelu odgovarajućim brojem redova

4. LISTA KLUBOVA KOJI SE U VAŠOJ OPŠTINI/GRADU FINANSIRAJU IZ OPŠTINSKOG/GRADSKOG BUDŽETA

r.b.	Naziv kluba	M	Ž	Sredstva dodeljena u 2008.	Sredstva dodeljena u 2009.	Planirana sredstva u Budžetu za 2010.
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

Prema potrebi dopuniti tabelu odgovarajućim brojem redova

5. Da li u Vašoj opštini/gradu postoji poseban fond (ili investicioni program) za razvoj sporta?

DA NE (zaokruži odgovor)

6. LISTA KLUBOVA KOJI SU FINANSIRANI IZ TOG POSEBNOG FONDA (PROGRAMA)

r.b.	Naziv kluba	M	Ž	Sredstva dodeljena u 2008.	Sredstva dodeljena u 2009.	Planirana sredstva u 2010.
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

Prema potrebi dopuniti tabelu odgovarajućim brojem redova

7. KOJE SE JOŠ AKTIVNOSTI, PROGRAMI I POTREBE U VEZI SA SPORTOM FINANSIRAJU IZ OPŠTINSKOG/GRADSKOG BUDŽETA?

(Sportski savez, školski sport, održavanje i obnavljanje sportskih objekata, programi rekreacije za žene i muškarce, programi za osobe sa invaliditetom, sportske manifestacije i sl...)

r.b.	Aktivnost/program	Iznos u 2008.	Iznos u 2009.	Planirani iznos u 2010.
1.				
2.				
3.				

**8. UKUPNA VREDNOST RASHODOVNE STRANE BUDŽETA OPŠTINE/GRADA
ZA:**

2008. GODINU	2009. GODINU	PLAN ZA 2010. GODINU

9. Na koji način se raspoređuju sredstva za sport u Vašoj opštini?

- a) Na predlog posebne Komisije za raspodelu sredstava
- b) Prema planu finansiranja koji su sačinile stručne službe Opštine/Grada
- c) O tome direktno odlučuje Opštinsko veće/Gradsko veće
- d) O tome odlučuje predsednik Opštine/gradonačelnik
- e) na drugi način (navedite koji) _____

10. Ukoliko postoji Komisija ili drugo stručno telo, navedite kako je formirana i ko su njeni članovi (imena i prezimena i koga predstavljaju u Komisiji)?

11. Da li postoji pravilnik o radu Komisije/stručnog tele?

DA NE (zaokruži odgovor)

Napomena: Priložite pravilnik o radu Komisije/stručnog tela, ukoliko postoji

12. Da li je vaša Opština/Grad od 2008. godine bila/bio uključena u neki od pokrajinskih, nacionalnih ili međunarodnih programa/projekata za razvoj i afirmaciju ženskog sporta?

DA NE (zaokruži odgovor)

13. Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje pozitivan navedite:

r.b.	Naziv programa	Ko ga je sproveo	Godina realizacije	Na koji način je opština/grad učestvovala/o?
1.				
2.				
3.				

14. Da li je na teritoriji Vaše opštine/grada poslednjih nekoliko godina bilo analiza i/ili istraživanja koja se tiču učešća žena i devojčica u sportu?

DA NE (zaokruži odgovor)

Napomena: Ukoliko je odgovor potvrđan i ukoliko je moguće, priložite rezultate takvog istraživanja

HVALA NA SARADNJI!

Mačevanje
Romana Caran i Raško Mičić
Foto: Boris Kočiš
Novi Sad, 16. april 2011.

UPITNIK ZA POKRAJINSKE GRANSKE SAVEZE

U okviru projekta “Istraživanje o položaju žena u sportu na teritoriji Autonomne pokrajine Vojvodine”

OSNOVNE INFORMACIJE

1. Ukupan broj registrovanih sportskih klubova u Savezu _____
2. Ime i prezime predsednika/ce Saveza _____
3. Ime i prezime sekretara/ke Saveza _____
4. Ime, prezime i kontakti osobe odgovorne
za upitnik (telefon, E-mail) _____

5. Registrovani muški klubovi članovi Saveza

Naziv i sedište Kluba	Datum osnivanja	Aktivno članstvo (sportisti)	Predsednik kluba /zaokružiti/	Sekretar kluba	Predsednik Uprav. odb.	Predsednik Nadz. odb.	Predsednik skupštine	Stručni saradnici	Medicinsko osoblje
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M = Ž =	M = Ž =
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M = Ž =	M = Ž =
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M = Ž =	M = Ž =
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M = Ž =	M = Ž =
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M = Ž =	M = Ž =
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M = Ž =	M = Ž =
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M = Ž =	M = Ž =

Dodati prema potrebi redove u tabeli

6. Registrovani ženski klubovi članovi Saveza

Naziv i sedište Kluba	Datum osnivanja	Aktivno članstvo (sportistkinje)	Predsednik kluba /zaokružiti/	Sekretar kluba	Predsednik Uprav. odb.	Predsednik Nadz. odb.	Predsednik skupštine	Stručni saradnici	Medicinsko osoblje
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M = Ž =	M = Ž =

			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=
			M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=

Dodati, prema potrebi, redove u tabeli

7. Registrovani klubovi članovi Saveza koji imaju i muško i žensko aktivno članstvo

Naziv i sedište Kluba	Datum osnivanja	Aktivno članstvo (sportisti)	Predsednik kluba /zaokružiti/	Sekretar kluba	Predsednik Uprav. odb.	Predsednik Nadz. odb.	Predsednik skupštine	Stručni saradnici	Medicinsko osoblje
		M= Ž=	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=
		M= Ž=	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=
		M= Ž=	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=
		M= Ž=	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=
		M= Ž=	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=
		M= Ž=	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M Ž	M= Ž=	M= Ž=
		M=	M	M	M Ž	M Ž	M Ž	M=	M=

		Ž =	Ž	Ž			Ž =	Ž =
--	--	-----	---	---	--	--	-----	-----

Dodati, prema potrebi, redove u tabeli

8. Upravljanje i organizacija

8.1 Zaposleni u Savezu			
8.1.1 Stalno zaposleni /vrsta posla i stručna sprema/*	Žene	Muškarci	Ukupno
8.1.2 Honorarno zaposleni /vrsta posla i stručna sprema/	Žene	Muškarci	Ukupno

* Npr. stručni saradnik – viša stručna sprema

8.2 Da li vodite evidenciju o polnoj strukturi zaposlenih u Savezu?

1) DA 2) NE (zaokruži odgovor)

8.3 Da li su zaposleni tokom ove godine pohađali neku vrstu stručnog usavršavanja ili obuke?

1) DA 2) NE

Ako ste odgovorili sa DA, unesite tražene podatke u donju tabelu:

Naziv (tema) stručnog usavršavanja ili obuke	Žene	Muškarci	Ukupno

8.4 Uprava granskog saveza

	Žene	Muškarci	Ukupno
8.4.1 Predsednik Saveza			
8.4.2 Sekretar Saveza			
8.4.3 Predsednik Upravog odbora			
8.4.4 Članovi Upravnog odbora			
8.4.5 Predsednik Skupštine			
8.4.6 Članovi Skupštine			
8.4.7 Predsednik Nadzornog odbora			
8.4.8 Članovi Nadzornog odbora			
8.4.9 Predsednici komisija Saveza			
8.4.10 Članovi komisija			
8.4.11 Predsednici podsaveza (regionalni/okružni)			

8.4.12 Sekretari podsaveza			
8.4.13 Delegati u <i>republičkim</i> granskim savezima (predsedništvo, skupština)			
8.4.14 Predsednik udruženja (zajednice) sudija			
8.4.15 Sekretar udruženja sudija			
8.4.16 Predsednik udruženja (zajednice) trenera			
8.4.17 Sekretar udruženja trenera			

8.5 Komisije pri Savezu

Naziv komisije	Predsednik (zaokruži)	Članovi (broj muškaraca i žena)
8.5.1	Ž M	Ž = M =
8.5.2	Ž M	Ž = M =
8.5.3	Ž M	Ž = M =
8.5.4	Ž M	Ž = M =
8.5.5	Ž M	Ž = M =

Prema potrebi, dodati redove u tabelu

9. Sudije

9.1 Sudije	Žene	Muškarci	Ukupno
Međunarodni rang			

Savezni rang			
Pokrajinski rang			
Ostalo			
Ukupno:			
9.2 Kontrolori*	Žene	Muškarci	Ukupno
Međunarodni rang			
Savezni rang			
Pokrajinski rang			
Ostalo			
Ukupno:			
9.3 Delegati*	Žene	Muškarci	Ukupno
Međunarodni rang			
Savezni rang			
Pokrajinski rang			
Ostalo			
Ukupno:			

* U sportovima gde postoji funkcija kontrolora, odnosno, delegata

10. Aktivno članstvo (sportisti)

10.1 Nekategorisani sportisti /podmladak, rekreativci, veterani i sl./			
/uneti kategorije koje imate/	Žene	Muškarci	Ukupno
Ukupno:			
10.2 Kategorisani sportisti /juniori, seniori, vrhunski sportisti/			
10.2.1 Juniori	Žene	Muškarci	Ukupno
1. razred			
2. razred			
3. razred			
Ukupno:			
10.2.2 Seniori	Žene	Muškarci	Ukupno
1. razred			
2. razred			
3. razred			
Ukupno:			
10.2.3 Vrhunski sportisti	Žene	Muškarci	Ukupno

Zaslužni sportisti			
Međunarodni razred			
Savezni razred			
Ukupno:			
10.3 Ukupno aktivno članstvo (1 + 2)			
	Žene	Muškarci	Ukupno
Nekategorisani i kategorisani sportisti			

11. Vrhunski sportski rezultati (osvojene medalje na najvećim međunarodnim takmičenjima)

Takmičenje	Žene	Muškarci	Ukupno
11.1 Olimpijske igre			
11.2 Svetsko prvenstvo			
11.3 Evropsko prvenstvo			
11.4 Kup evropskih šampiona			
11.5 Kup pobednika kupova			
11.6 Svetska liga			
11.7 Nešto drugo /navesti/			
Ukupno:			

12. Treneri

12.1 Licencirani i nelicencirani treneri			
	Žene	Muškarci	Ukupno
Treneri sa licencom			
Treneri bez licence			
Ukupno:			
12.2 Stručna sprema trenera			
	Žene	Muškarci	Ukupno
Bez trenerske kvalifikacije			
Trenerski kurs			
Viša trenerska škola			
Fakultet fizičke kulture			
Magistar ili doktor nauka iz fizičke kulture			
Ukupno:			
12.3 Kategorije sportista sa kojima rade			
	Žene	Muškarci	Ukupno
Podmladak			

Kategorisani juniori			
Kategorisani seniori			
Vrhunski sportisti			
Ostalo			
Ukupno:			
12.4 Kategorizacija trenera			
	Žene	Muškarci	Ukupno
Zasluzni treneri			
Međunarodni razred			
Savezni razred			
Ostalo			
Ukupno:			

13. Rukovođenje pokrajinskim selekcijama

13.1 Selektori			
13.1.1 Selektori ženskih ekipa	Žene	Muškarci	Ukupno
Seniorske ekipe			
Juniorske ekipe			

Ostalo			
Ukupno:			
13.1.2 Selektori muških ekipa	Žene	Muškarci	Ukupno
Seniorske ekipe			
Juniorske ekipe			
Ostalo			
Ukupno:			
13.2 Medicinsko osoblje			
13.2.1 Lekari ženskih ekipa	Žene	Muškarci	Ukupno
Seniorske ekipe			
Juniorske ekipe			
Ostalo			
Ukupno:			
13.2.2 Fizioterapeuti ženskih ekipa	Žene	Muškarci	Ukupno
Seniorske ekipe			
Juniorske ekipe			
Ostalo			
Ukupno:			

13.2.3 Lekari muških ekipa	Žene	Muškarci	Ukupno
Seniorske ekipe			
Juniorske ekipe			
Ostalo			
Ukupno:			
13.2.4 Fizioterapeuti muških ekipa	Žene	Muškarci	Ukupno
Seniorske ekipe			
Juniorske ekipe			
Ostalo			
Ukupno:			

14. Da li je u okviru vašeg Saveza poslednjih nekoliko godina bilo analiza i/ili istraživanja koja se tiču učešća žena i devojčica u vašem sportu?

DA NE (zaokruži odgovor)

Napomena: *Ukoliko je odgovor potvrđan i ukoliko je moguće, priložite rezultate takvog istraživanja*

15. Da li je vaš Savez poslednjih godina bio uključena u neki od pokrajinskih, nacionalnih ili međunarodnih programa/projekata za razvoj i afirmaciju ženskog sporta?

DA NE (zaokruži odgovor)

15.1 Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, navedite

Naziv programa	Ko ga je sprovodio	Godina realizacije	Na koji način je Savez učestvovao u projektu?
1.			
2.			
3.			

HVALA NA SARADNJI!

Karate

Tanja Sili

Foto: Milan Stojanović
Kikinda, 12. mart 2011.

Impresum:

Izdavač:	Centar za podršku ženama iz Kikinde Trg srpskih dobrovoljaca 28, 23 300 Kikinda
Suizdavač:	Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu
Za izdavača:	Marija Srdić
Autorke:	Prof. dr Višnja Đorđić, mr Marijana Brkljač i prof. dr Marijana Pajvančić
Dizajn i prelom:	Miomirka Mila Melank
Fotografije:	Rina Vukobratović, Boris Kočiš, Milan Stojanović, Željko Mandić i Nađa Pavkov
Recenzija:	Prof. dr Zorica Mršević
Štamparija:	Uprava za zajedničke poslove pokrajinskih organa - odsek štamparija
Tiraž:	500 kom
Godina izdavanja:	2011.

*Na pomoći i podršci u pripremi publikacije posebno se zahvaljujemo
Aleksandri Ristić, zamenici pokrajinskog sekretara za sport i omladinu
Dubravki Lazić, profesorki na Akademiji umetnosti u Novom Sadu
Mariji Gajicki i Smiljki Vukelić, aktivistkinjama NVO „Vojvođanka – regionalna inicijativa“*

CIP - Bibliotekarska u publikaciona
Biblioteka Kikinda srpska, Novi Sad
786:385-055.2(497.113)

УДК/ИФЛ, Београд

Položaj žena u sportu u Vojvodini / Autorke: Višnja Đorđić, Marijana Brkljač i Marijana Pajvančić : Fotografije: Rina Vukobratović ... [et al.]. - Kikinda : Centar za podršku ženama iz Kikinde : Novi Sad : Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, 2011 (Novi Sad : Uprava za zajedničke poslove pokrajinskih organa). - 86 str. : ilustr. - 21 x 21 cm

Podatak o autorima preuzet iz impresuma. - Tiraž: 500. - Fotografije: autorki. - str. 61-61.

ISBN 978-86-87681-02-6 (CIP/IFL)
1. Impresum, Bibliografija [ajrop] 2. Podizmaoši, Marijana [ajrop]
a1 Beo - C/ogr - Podizmaoši [ajrop] - Beograd
COBISS.SR-ID 265170951

IZ RECENZIJE

Publikacija koja je iza nas dozvoljava i razmišljanja na temu šta bi bilo kada bi bilo više žena, da li bi bilo npr. boljih fudbalskih rezultata, a manje huliganizma i nasilja oko sportskih zbivanja i terena. Iako ona ne nudi odgovore, oni kao da se nameću sami.

Decenijama u našoj zemlji u fudbalu koji je diskriminativno isključivo muški, hiljade igrača i armija zaposlenih na raznim poslovima i po raznim osnovama zarađuju uglavnom natprosечно mnogo, a da pritom nisu uspeli da ostvare nikakav rezultat ni u evropskim ni u svetskim dimenzijama. Mnogo je disproporcionalno utrošenih resursa u nešto što nikada nije dalo nikakav pažnje vredan sportski rezultat. A kada bi se u fudbalu posvećivala ista pažnja razvoju ženskog fudbala koja se posvećuje muškom, rezultati bi sigurno bili bolji od onih koje decenijama „postiče“ muški fudbal jer i nije teško postići bolje rezultate od nikakvih. Inače, svetski poznat trend je da se sportski rezultati žena menjaju veoma brzo, dok muški rezultati nisu toliko napredovali kao ženski. Danas, naprimer, devojčice od 12-13 godina plivaju u vremenu u kome je Džoni Vajsmiler nekada osvajao zlatnu olimpijsku medalju...

....Životno iskustvo sportistkinja je drugačije od iskustva drugih žena, ali je drugačije i od iskustva muškaraca sportista. Zato je važno čuti šta kažu one, poput jedne sportistkinje koja je želela da ostane anonimna: : "Sport nas je naučio da pobeđujemo, a to druge žene ne znaju. Takođe, sport nas je naučio i kako da gubimo bitku, a ne rat, kako da porazi budu deo ili uvod u pobeđe, a ne konačni porazi, što takođe druge žene ne znaju. Mi smo naučile šta znači upornost i istrajnost i šta znači želeći pobeđu. Mi znamo šta znači biti nezavisna individua, ali i kako sarađivati. Mi znamo da se borimo i to primenjujemo i u životu kasnije." Možda je upravo ta činjenica, da sport doprinosi jačanju ličnosti, individualnosti i nezavisnosti žena jedan od glavnih razloga što je ženama putevi bavljenja sportom otvaraju daleko teže i ređe no muškarcima?

Prof. dr Zorica Mršević

